

Opinnäytetyö (AMK)

Hoitotyön koulutusohjelma

Sairaanhoitaja (AMK)

2015

Roosa Koivisto, Jasmi Tammelin & Saija Vilkinen

LEIKKI-IKÄINEN SAIRAALASSA

– Opas Varsinais-Suomen sairaanhoitopiirin
Lasten ja nuorten klinikan opiskelijoille



TURUN AMMATTIKORKEAKOULU
TURKU UNIVERSITY OF APPLIED SCIENCES

OPINNÄYTETYÖ (AMK) | TIIVISTELMÄ

TURUN AMMATTIKORKEAKOULU

Hoitotyön koulutusohjelma I Sairaanhoidaja

Marraskuu 2015 | 32 + 20

Ohjaaja Kirsi Halttunen

Roosa Koivisto, Jasmi Tammelin & Saija Vilkkinen

LEIKKI-ikäinen SAIRAALASSA - OPAS VARSINAIS-SUOMEN SAIRAANHOITOPIIRIN LASTEN JA NUORTEN KLINIKAN OPISKELIJOILLE

Joka vuosi Varsinais-Suomen sairaanhoitopiirin (VSSHP) Lasten ja nuorten klinikalle tulee harjoitteluun noin 200 sairaanhoidon opiskelijaa. Osalla harjoitteluun tulevista opiskelijoista ei ole lainkaan käytännön kokemusta lasten hoitotyöstä sairaalassa, tai tietoa leikin merkityksestä lapsen normaalin kehityksen tukena. Tämä saattaa hankaloittaa opiskelijoiden ammatillista kasvua ja kehitystä.

Tämän toiminnallisen opinnäytetyön tuotoksena syntyi Leikki-ikäinen sairaalassa – opas Varsinais-Suomen sairaanhoitopiirin Lasten ja Nuorten klinikan opiskelijoille. Opinnäytetyö tulee olemaan osa näyttöön perustuvan opiskelijaohjausperehdytyksen kehittämisen projektia Varsinais-Suomen sairaanhoitopiirin Lasten ja nuorten klinikalla. Opinnäytetyössä keskitytään terveen 3 – 6 – vuotiaan lapsen kasvuun ja kehitykseen sekä leikkiin ja sen merkitykseen.

Tämän oppaan tavoitteena on elävöittää opiskelijoiden koulusta saamia oppeja leikki-ikäisen kasvusta ja kehityksestä. Lisäksi annetaan tietoa siitä, miten lasta voi tukea leikin avulla hänen ollessaan sairaalassa. Opiskelijat pääsevät perehtymään lapsen iänmukaiseen kehitykseen ja oppivat tuntemaan leikki-ikäisen lapsen normaalin kehityksen. Lasten ja nuorten klinikalla ei ole aiemmin ollut tällaista opasta, joten oppaasta tulee hyötymään koko Lasten ja nuorten klinikka.

ASIASANAT:

Leikki-ikäinen, leikki, leikin merkitys, sairaala.

BACHELOR'S THESIS | ABSTRACT

TURKU UNIVERSITY OF APPLIED SCIENCES

Degree programme in nursing | Registered Nurse (AMK)

November 2015 | 32 + 20

Instructor: Kirsi Halttunen

Roosa Koivisto, Jasmi Tammelin & Saija Vilkkinen

PRESCHOOLERS IN HOSPITAL - GUIDE FOR STUDENTS AT DEPARTMENT OF PEADIATRICS AND ADOLESCENTS MEDICINE

Every year approximately 200 nursing students complete their practical training at the Department of Paediatrics and Adolescent Medicine of the Hospital District of Southwest Finland (VSSHP). Some of the trainees have no practical experience of child care work at a hospital or knowledge of how playing supports children's normal development. This may deter the students' professional growth and development.

This functional bachelor's thesis resulted in the guide Preschoolers at Hospital for the students of the Department of Paediatrics and Adolescent Medicine of the Hospital District of Southwest Finland. The bachelor's thesis will be part of the evidence based student guidance development project at the Department of Paediatrics and Adolescent Medicine of the Hospital District of Southwest Finland. The thesis focuses on the growth and development of a healthy 3–6 year-old child and playing and the meaning of play.

The purpose of this thesis is to animate the learnings the students obtain at school of preschoolers' growth and development. Furthermore, information on how to support children through playing while in hospital is also described in this thesis. At the same time, students receive information about children's development at different ages and learn to know preschoolers' normal development. There has not previously been this kind of a guide at the Department of Paediatrics and Adolescent Medicine. Hence, the entire department will benefit from it.

KEYWORDS:

preschooler's, play, meaning of playing, hospital

SISÄLTÖ

1 JOHDANTO	5
2 TARKOITUS JA TAVOITTEET	6
3 LEIKKI-IKÄ	7
3.1 Kolmevuotiaan kehitys	9
3.2 Neljävuotiaan kehitys	11
3.3 Viisivuotiaan kehitys	13
3.4 Kuusivuotiaan kehitys	14
4 LEIKKI	17
5 LEIKKI-IKÄINEN SAIRAALASSA	20
5.1 Varhaiskasvatus sairaalassa	20
5.2 Leikin merkitys sairaalassa	21
5.3 Leikki lapsen hoitotyön tukena	22
6 OPPAAN TUOTTAMINEN TOIMINNALLISENA OPINNÄYTETYÖNÄ	24
6.1 Toiminnallinen opinnäytetyö	24
6.2 Toimintaympäristö ja kohderyhmä	25
6.3 Oppaan toteuttaminen	25
7 OPINNÄYTETYÖN EETTISYYS JA LUOTETTAVUUS	26
8 POHDINTA	28
LÄHTEET	30

LIITTEET

Liite 1. Lasten ja nuorten oikeudet sairaalassa.

Liite 2. Leikki-ikäinen sairaalassa – opas Lasten ja nuorten klinikan opiskelijoille

1 JOHDANTO

Tämän opinnäytetyön aiheena on leikki-ikäinen sairaalassa – opas Varsinais-Suomen sairaanhoitopiirin (VSSH) Lasten ja nuorten klinikan opiskelijoille. Opinnäytetyö on osa näyttöön perustuvan opiskelijaohjausperehdytyksen kehittämisen projektia VSSH:n Lasten ja nuorten klinikalla. Opas tuotetaan yhteistyössä Lasten ja nuorten klinikan ohjaajakouluttaja Sirkku Bouchtin kanssa.

Joka vuosi VSSH:n Lasten ja nuorten klinikalle tulee harjoitteluun noin 200 sairaanhoidon opiskelijaa (Boucht, 2015). Osalla harjoitteluun tulevista opiskelijoista ei ole lainkaan käytännön kokemusta lasten hoitotyöstä sairaalassa, tai tietoa leikin merkityksestä lapsen normaalin kehityksen tukena. Tämä saattaa hankaloittaa opiskelijoiden ammatillista kasvua ja kehitystä.

Opinnäytetyön tarkoituksena oli tehdä kirjallisuuskatsaus 3-6 -vuotiaan leikki-ikäisen lapsen fyysisestä kasvusta, motorisesta ja kielellisestä kehityksestä, sekä leikistä ja sen merkityksestä sairaalassa. Kirjallisuuskatsauksesta tuotettiin opas VSSH:n Lasten ja nuorten klinikalle meneville opiskelijoille. Tällä oppaalla elävöitetään opiskelijoiden koulusta saamia oppeja leikki-ikäisen kasvusta ja kehityksestä, sekä annetaan tietoa siitä, miten lasta voi tukea leikin avulla hänen ollessaan sairaalassa. Oppaan avulla he lisäävät tietojaan miten tukea lapsen kasvua ja kehitystä leikin avulla sairaalamaailmassa. Samalla he perehtyvät lapsen iänmukaiseen kehitykseen ja oppivat tuntemaan leikki-ikäisen lapsen normaalin kehityksen.

Opinnäytetyötä ohjaavat kysymykset ovat:

1. Millainen on hyvä opas?
2. Mitkä ovat keskeiset asiat Lasten ja nuorten klinikalle tarkoitetussa oppaassa?

2 TARKOITUS JA TAVOITTEET

Tämän opinnäytetyön tarkoituksena oli tuottaa opas Varsinais-Suomen sairaanhoitopiirin Lasten ja nuorten klinikan terveysalan opiskelijoiden käyttöön. Oppaasta tuli selkeä, tiivismuotoinen ja helppolukuinen. Tavoitteena oli elävöittää opiskelijoiden tietoja leikki-ikäisestä lapsesta, sekä selkiyttää ja helpottaa harjoittelun suorittamista Lasten ja nuorten klinikan osastoilla. Opinnäytetyö toteutettiin toiminnallisena opinnäytetyönä, jonka tavoitteena oli tuoda terveysalan opiskelijoiden saataville tietoa leikki-ikäisen lapsen fyysisestä, psyykkisestä ja sosiaalisesta kehityksestä sekä leikin merkityksestä kyseisessä iässä.

Oppaan konkreettinen sisältö selkiytyi opinnäytetyön edetessä. Valmis opas luovutettiin Lasten ja nuorten klinikalle, jossa opas tullaan jatkossa antamaan jokaiselle Lasten ja nuorten klinikalle tulevalle opiskelijalle harjoittelun ajaksi käyttöön. Opas siirrettiin myös VSSH:n intranettiin opiskelijoiden ja työntekijöiden käyttöön vapaasti ladattavaksi, ja on siten aina sieltä tulostettavissa.

3 LEIKKI-IKÄ

Leikki-ikäiset ovat 1-6-vuotiaita. Leikki-ikä jaetaan varhaiseen ja myöhäiseen leikki-ikään. Varhainen leikki-ikä kattaa ikävuodet 1-3 ja myöhäinen leikki-ikä 3-6. (Storvik-Sydänmaa ym. 2013, 39,47.) Tässä työssä keskitytään myöhäiseen leikki-ikään.

1-6 -vuotiaana lapsen karkea- ja hienomotoriset taidot kehittyvät. Karkea- ja hienomotoriikka kehittyy päivittäisen harjoittelun myötä. Karkeamotoriikka kehittyy, kun lapsi ajaa kolmipyörällä tai kiipeää puuhun. Hienomotoriikkaa kehittää piirtäminen ja vanhempana kirjoittaminen. Lapselle kehittymisen kannalta tärkein asia on leikkiminen, sillä se kehittää lapsen motoriikkaa erityisen paljon. (Aarnio ym. 2012, 56–57.)

Kognitiivista kehitystä tapahtuu varhaisessa ja myöhäisleikki-ikässä. Lapsen ajattelu kehittyy samalla kun käsitemaailma laajenee. Parhaiten lapsen ajatusmaailmaa heijastavat hänen leikkinsä. (Storvik-Sydänmaa ym. 2013, 49.) Lapset, kuten muutkin ihmiset, muodostavat tapahtumien ja kokemustensa perusteella asioista skeemoja eli sisäisiä malleja. Lapsi tajuaa, että kun hän kiukuttelee, häntä myös rauhoitellaan. Leikki-ikäisen mielestä asiat ovat aina niin kuin hän ne ajattelee. Esimerkiksi leikki-ikäinen saattaa kuvitella, että lastentarhanopettaja asuu päiväkodissa. Leikki-ikäinen lapsi on todella utelias ja saattaakin kysellä esimerkiksi mistä vauvat tulevat tai voiko aurinkoon matkustaa. (Aarnio ym. 2012, 60–63.) Lapsen leikit edistävät kielellistä kehitystä. Hyvä lelu auttaa aikuisen ja lapsen välistä vuorovaikutusta, jolloin se myös kehittää ja tukee lapsen kielen kehitystä. (Hermanson 2007, 90–91.)

Leikki-ikäisen lapsen unentarpeen täyttäminen on tärkeää, koska riittävä uni muun muassa suojaa hermostoa liikarasiutukselta. Nukkumapaikan turvallisuus on hyvin tärkeää. (Storvik-Sydänmaa ym. 2013, 55.) Vuoteessa tulee olla laidat ja lukittavat jarrut, jotta lapsi ei pääse liikuttamaan sänkyään tai putoamaan vuoteestaan uniensa aikana. Vuoteessa ei saa olla turhia leluja, joihin lapsi voisi tukehtua. Pieni lapsi ei tarvitse ensimmäisinä elinvuosinaan myöskään tyynyä,

joten sen voi jättää pois. Yleisesti liian pehmeitä petivaatteita tulee välttää tukehtumisriskin vuoksi. (Turvallisuus- ja kemikaalivirasto 2014.) Leikki-ikäisen lapsen unentarve on yksilöllistä, mutta keskimäärin lapsi tarvitsee unta 10–13 tuntia vuorokaudessa. Tärkein mittari hyvästä unenmäärästä ja -laadusta on se, että lapsi herää hyväntuulisena ja pirteänä. Lapsen säännöllinen vuorokausirytmii helpottaa hänen unen saantiaan ja nukahtamista, sekä tuo hänelle turvallisuuden tunnetta. (Mannerheimin lastensuojeluliitto 2015.)

Varhaisgenitaalisessa vaiheessa eli 3-6 vuotiaana lapset alkavat olla tietoisia omista sukupuolielimistään. Kiinnostus omiin sukupuolielimiin alkaa lapsen ollessa noin kolmevuotias. Leikki-ikäisen kehitysvaiheessa tapahtuu individuaalivaihe eli samaistumisvaihe. Lapselle samaistumisvaihe on perusta seksuaali-identiteetille. Samaistumisvaiheen jälkeen leikki-ikäinen kehittää samaa sukupuolta olevaan vanhempaansa uudenlaisen läheisyyden, myöhemmässä vaiheessa lapselle kehittyy uusi läheisyys eri sukupuolta olevan vanhemman kanssa. Tytöt samaistuvat nukkeleikeissään äiteihin ja naiselliseen maailmaan eläytyminen vahvistaa heidän sukupuoli-identiteettiä ja he tiedostavat erilaisuutensa veljiin tai isään nähden. Pojat etsivät miehistä identiteettiään, he voivat olla äidistään kovin mustasukkaisia, omistushaluisia ja yrittävät kilpailla äidin huomiosta isää vastaan. Leikki-ikäiset pojat ja tytöt luovat mielikuvia naisen ja miehen käyttäytymisestä, intohimosta ja läheisyydestä, aggressioista ja kilpailusta, rakkaudesta ja vihasta ja seksuaalisesta käyttäytymisestä. Nämä mielikuvat ovat tärkeitä lapsen kehitykselle. (Armanto & Koistinen, 2007, 242–243.) Leikki-ikäiset heijastavat seksuaalisuuttaan ikätovereihin vertailemalla ja kilpaillemalla heidän kanssa. He saattavat vertailla penistensä kokoa tai kenen äidillä on isoimmat rinnat tai isällä suurin penis. Leikki-ikäiset eivät halua rajata mielikuvitusta ja todellisuutta, esimerkiksi tytöt haluavat oman peniksen ja pojat haluavat tulla raskaaksi. (Kontula & Lottes 2000, 258 – 259.)

Leikki-ikäiset ovat kiinnostuneita kehoistaan. Aikuisen tehtävä on ohjata ja opettaa lapselle yksityisyyden rajoja sekä käyttäytymismalleja, kuten esimerkiksi että omaa alastonta kehoa ei näytellä kaikille. Lapselle tulee kertoa, että hyviin tapoihin ei kuulu sukuelinten koskettelu muiden ihmisten nähden. Lapselle kui-

tenkin hyvä kertoa, että tutkimusmatkoja omiin sukupuolielimiin voi tehdä omissa oloissa. Siisteyskasvatus kuuluu tärkeänä osana leikki-ikäisen seksuaaliseen kehitykseen. Leikki-ikäinen on ylpeä saavutuksistaan kun hän saa kehuja kivaksi oppimisesta. Samalla hän oppii, että kehon jokaisella osalla on oma tärkeä tehtävä, jokainen osa on tarpeellinen sekä, että kehon jokainen osa on luonnollinen. Tässä iässä lapselle on hyvä opettaa omasta puhtaudesta huolehtiminen esimerkiksi konkreettisesti näyttämällä, miten alapesu suoritetaan. (Armento & Koistinen, 2007, 242–243.)

3.1 Kolmevuotiaan kehitys

Lapsen minuus alkaa muodostua kolmannen ikävuoden lopussa ja se perustuu fyysisiin ominaisuuksiin kouluikään asti. Leikki-ikäinen opettelee tulemaan toimeen sääntöjen rajoissa. Aikuisen rooli on merkittävä, sillä hänen tehtävänsä on asettaa lapselle rajat, jotta lapsi oppii yhteiskunnan tavoille. (Storvik-Sydänmaa ym. 2013, 52.) Kolmevuotias lapsi elää uhmaikä-kautta, jolloin hän testaa omaa tahtoaan, vastustaa vanhempiaan ja voi saada hyvinkin rajuja kiukkukohtauksia. Uhmaikä kestää lapsella vaihtelevan ajan, alkaen yleensä noin 2-vuoden iässä ja laantuen viimeistään 5-vuotiaana. Uhmaikä on vanhemmille usein hyvin rankkaa aikaa, mutta se on välttämätön vaihe lapsen kehityksen kannalta. (MLL 2014.) Kolmevuotias haluaa päättää omista asioistaan. Hän matkii aikuisia ja ottaa omakseen uusia rooleja. Hän haluaa näyttää osaamisensa esimerkiksi kotiaskareissa ja hänelle on tärkeää saada tästä kiitosta. Lapsi kaipaa edelleen syliä, mutta tarve vähentyy aikaisemmasta. (Sosiaali- ja terveysministeriö, 2007.) Lapselle on silti erityisen tärkeää saada palautetta ja kehuja toiminnasta. Hän tarvitsee rohkaisua ja kiitosta. Nämä kaikki vaikuttavat positiivisesti lapsen minäkuvan kehittymiseen. (MLL 2015.)

Mielikuvitus on rajaton ja sadut ovat tärkeitä. Lapsi ottaa kuulluista saduista vaikutteita leikkeihinsä. (STM 2007.) Uhmaikä voi olla kolmivuotiaalla vielä vahvasti läsnä. Uhmakausi vaikuttaa merkittävästi lapsen oman tahdon ilmaisuun ja sääätelyyn. Vanhempien tulee asettaa turvalliset rajat, jotta lapsella on mahdolli-

suus harjoitella tahtomista. Rajojen asettamisella pyritään siihen, että lapsi oppii hillitsemään itsensä, oppii tekemään kompromisseja ja oivaltaa siitä seuraavan hyvänolontunteen. Turvallisten rajojen myötä lapselle muodostuu itsestään ja omista taidoistaan todellinen kuva, sekä sen lisäksi lapsi oppii, mikä on yleisesti oikein ja mikä ei. (MLL 2015.) Leikki-ikäisen kielellinen osaaminen kehittyy koko ajan. Kielellinen kehitys on erityisen nopeaa kolmevuotiaalla. Lapsi voi ohjata itseään egosentrisesti eli itselleen ohjatulla puhelulla ja sanoa, että ”Sofia laittaa nyt nukan sänkyyn nukkumaan”. (Storvik-Sydänmaa ym. 2013, 50–51.)

Kolmivuotias osaa hyppiä tasajalkaa ja kävellä suoraa viivaa pitkin. Hän osaa seistä pienen hetken yhdellä jalalla ja kävellä varpaillaan. Hän osaa heittää palloa kahdella kädellä tarkoituksenmukaiseen suuntaan. (STM 2004.) Lapsi osaa kävellä rappusia pitkin tasa-askelin ja hänen sorminäppäryytensä kehittyy. Kolmivuotias pitää askartelusta, mutta voi vaihdella kynää oikeasta kädestä vasempaan. Lapsi osaa pukea osan vaatteista päälleen, mutta kengät voivat tuottaa vaikeuksia ja mennä väärin jalkoihin. (MLL 2015.) Kolmivuotias syö jo omatoimisesti ja opettelee ruoan omatoimista annostelua. Leikki-ikäinen lapsi pitää syömisestä samaan aikaan muiden kanssa, hän havainnoi sitä ja ottaa siitä mallia. (Koistinen ym. 2004, 68.)

Neurolassa mitataan lapsen pituus, paino ja päänympäryys. Kolmivuotiaan paino lisääntyy vuodessa noin 3 kg ja pituus 5-10 cm. Lapsen fyysistä kasvua mitataan kasvukäyrien avulla ja seurataan, että lapsi voi yleisesti hyvin. (STM 2004.) Kolmivuotiaalla voi olla pihtipolvet, eli reidet ja polvet yhdessä, mutta sääret erikseen. Kolmivuotias osaa ulostaa ja virtsata pottaan tai pönttöön. Silti vahinkoja voi edelleen sattua ja lapsi voi niistä noloistua. Osa kolmivuotiaista on yökuivia, osa käyttää vielä öisin vaippaa. (MLL 2015.)

Kolmivuotias lapsi osaa puhua lauseita, mutta puheesta voi puuttua tiettyjä äänteitä. Hän kyselee paljon ja on kiinnostunut eri asioista, kuten mistä vauvat tulevat. (MLL 2015.) Lapsi osaa puhua ja ilmaista omia mielihalujaan. Hän kyselee paljon miksi- ja mitä-kysymyksiä, ja tämä saattaa joskus hermostuttaa vanhempia. Kun kuuntelee kolmivuotiasta lasta, on tärkeää rohkaista häntä ilmaistamaan itseään sanoin. Tämä tukee lapsen ajattelua, puheen kehitystä ja hänen

itsetuntoaan. Hän alkaa ymmärtämään eri käsitteitä, kuten asioiden vertailua, lukumääriä ja muotoja.

Kolmivuotias leikkii mielellään jo muiden kanssa. Lelujen jakaminen ei tunnu enää mahdottomalta ajatukselta. Hän osaa myös odottaa, mutta riitatilanteet eivät ole harvinaisia. Tämän ikäinen tarvitsee aikuisen apua selvittämään riidat. Lapsi käy leikeissään läpi päivän aikana tapahtuneita tilanteita. Kolmivuotiaan kanssa pitää leikkiä, mutta samalla on osattava antaa hänelle omaa rauhaa omille leikeille. (Kahri 2003, 12.)

3.2 Neljävuotiaan kehitys

Neljävuotias on touhukas pikkumies tai pikkuneiti, joka uhmaa vanhempiaan kokeilemalla rajojaan. Lapsen voittamisen tahto on kova ja hän haluaa olla paras kaikessa. Vilkkaimmillaan lapsen mielikuvitus on neljävuotiaana. Lapsella luovuus kehittyy sallivassa ja turvallisessa ilmapiirissä. Vilkas mielikuvitus näkyy lapsen leikeissä ja tähän ikään kuuluu myös erilaiset pelkotilat. Lapsella todellisuus voi sekoittua sadun kanssa ja hän kertoo tarinat täytenä totena. Lapsella ei ole vielä ajankäsitystä, eikä hän osaa erotella ennen ja jälkeen tapahtunutta, vaan kaikki tapahtuu tässä ja nyt. Lapsi kyselee, haluaa vastauksia ja on kiinnostunut ympärillä olevista asioista. Vanhempien kanssa keskustelu on lapselle erittäin tärkeää. Lapsi oppii vähitellen erottamaan toisistaan kielletyn ja sallitun sekä tarun ja todellisuuden. Lapsi matkii vanhempiaan, sekä nauttii ja mielellään kertoo osaamisestaan. (Kahri 2003, 21; STM 2007.)

Neljävuotias on liikunnallinen, itsevarma ja peloton. Hänellä on useita taitoja ja hän hallitsee liikkeensä hyvin. Halutessaan lapsi suoriutuu itsenäisesti useista pienistä askareista, kuten pukeutumisesta ja riisuutumisesta. Tässä iässä lapsi osaa hyppiä tasajalkaa ja seisoa yhdellä jalalla, hän osaa keinua, potkia ja heittää palloa, sekä kulkee portaissa vuorojaloin. Lapsi pyöriilee apupyörien kanssa sekä harjoittelee uimista, luistelua ja hiihtämistä. Lapsi haluaa tehdä ennätyksiä ja opetella uusia temppuja. Neljävuotias on noin 103 cm pitkä ja paino on noin 14–18 kg. Lapsen hienomotoriikka on kehittynyt ja askartelut sujuvat näp-

pärien sormien avulla. (Kahri 2003, 17; Pajanen 2006.) Neljävuotias piirtää ihmisen vartaloineen ja mallista neliön sekä osaa jo käyttää saksia. Tekemällä 10 – 25 osan palapelejä lapsi harjoittaa käden ja silmän yhteistyötä. (Storvik-Sydänmaa ym. 2013, 48.)

Neljävuotiaan kielellinen kehitys on nopeaa ja sanavarasto on laaja. Hän nauttii uusista opituista sanoista sekä sanontatavoista. Lapsen puhe on ymmärrettävää ja hän kykenee tuottamaan 3 – 4 sanan lauseita. Lapsi laskee vähintään kolmeen, osaa nimetä muutamia päävärejä, ymmärtää kysymyksiä sekä kykenee noudattamaan kaksiosaisia ohjeita. (Kahri 2003, 17; STM 2004.) Viidenteen ikävuoteen mennessä lapsi oppii käyttämään aika-, sija- ja vertailumuotoja ja taivuttamaan sanoja sekä myös äidinkielen mukainen sanajärjestys alkaa hahmottumaan. Tämänkin jälkeen lapsen kielenkäyttö rikastuu ja sanavarasto karttuu vielä pitkään. (Hermanson 2012.)

Neljävuotiaalle keskittyminen on vielä haastavaa, mutta kiinnostava asia saa lapsen keskittymään puoleksi tunniksi. Yksittäisellä lelulla leikki onnistuu 5 – 10 minuuttia. Neljävuotias pystyy yhteisleikkiin pienessä ryhmässä kahden tai kolmen lapsen kanssa. Kuitenkin yhteisistä leikeistä puuttuu suunnitelmallisuus sekä yhteisen päämäärän tavoittelemisen ja kiinnostus on enemmän kavereissa kuin leikissä. Neljävuotias on kiinnostunut roolileikeistä ja he mielellään leikkivät sukupuolielimillään, näyttäen niitä toisilleen sekä riisuen toistensa housuja. (STM 2004.)

Myös tunteiden säätelykyky kehittyy valtavasti. Erik H. Eriksonin mukaan leikki-ikäinen lapsi pallostelee aloitteellisuuden ja syyllisyyden välillä. Lapsen ja aikuisen välinen kiintymyssuhde vahvistuu, kun lapsi saa kehuja ja palautetta. Jos aikuinen ei näitä anna lapselle, lapsi kokee syyllisyyttä. Leikki-ikäisen omanarvontunne on sidoksissa fyysiseen osaamiseen ja siitä saatuun palautteeseen. (Aarnio ym. 2012, 70–71.)

3.3 Viisivuotiaan kehitys

Viisivuotias lapsi on harkitsevainen ja tasapainoinen. Hän pystyy irrottautumaan vanhemmistaan ja viihtyy kavereidensa seurassa (STM 2007.) Viisivuotias on sosiaalinen ja ryhmäkokemukset sekä muiden lasten seura ovat hänelle tärkeitä. Viisivuotiaana lapsen persoonallisuus ja luonteenpiirteet tulevat esille ja hän ymmärtää, etteivät kaikki ajattele tai tunne kuten hän. (Storvik-Sydänmaa ym. 2013,53.) Viisivuotiaana lapsi pohtii ja kyselee paljon. Häntä askarruttavat eettiset ja moraaliset kysymykset, ja lapsi miettii oikean ja väärän eroa sekä elämän tarkoitusta, kuten esimerkiksi miksi synnyttään ja miksi kuollaan. (Kahri 2003, 25.)

Viisivuotias suunnittelee leikit yhdessä leikkikavereiden kanssa, leikeistä kysytään joustamaan ja tehtävät osataan jakaa. Lapsi osaa huomioida muut ja odottaa vuoroaan. Tämän ikäisille lapsille rooli- ja mielikuvitusleikit ovat mieleisiä. Utelias viisivuotias on kiinnostunut ympäristöstään, osallistuu mielellään keskusteluun sekä nauttii musiikin ja satujen kuuntelusta. Viisivuotiaan kärsivällisyys on jo melko hyvä ja erilaisiin tehtäviin hän kykeneekin keskittymään kerrallaan ainakin puoli tuntia. Motoriset taidot ovat viisivuotiaalla hyvin kehittyneet. Lapsen tasapaino on kehittynyt, hän pukee itsenäisesti ja hän osaa hyppiä naurua, pyöräillä sekä kiipeillä. (STM 2004; STM 2007.)

Viisivuotias painaa 17 – 21 kg ja on noin 110 cm pitkä. Viisivuotiaalla kätsisyys ja oikea kynäote ovat vakiintuneet. Lapsen piirtämässä ihmispiirroksessa on paljon yksityiskohtia ja hän osaa kirjoittaa nimensä sekä kasata kokonaisuuksia rakennuspalikoista. Askartelu on mieluista puuhaa lapselle ja hän osaa mallista jäljentää kolmion, pujotella helmiä sekä leikata saksilla. (Pajanen 2006; Storvik-Sydänmaa ym. 2013, 48.)

Viisivuotias hallitsee äidinkiелensä taivutusmuodot ja ymmärtää sellaiset käsitteet kuin edessä-takana, hitaasti-nopeasti ja paljon-vähän (Storvik-Sydänmaa ym. 2013, 51). Viisivuotiaalla lapsenomainen sanojen lausuminen on kadonnut sekä kieliopillisesti puhe alkaa olemaan oikeanlaista (Kahri 2003, 26). Lapsi osaa nimetä esineitä ja kertoa asioita futuurimuodossa. Viisivuotiaalla on usein

vilkas mielikuvitus ja hän keksii sanoista uusia tarinoita ja aiheita, joten keskusteluissa yhdessä aiheessa pysyminen voi tuottaa hankaluuksia. Lapsi hallitsee hankalat äänteet kuten s:n ja r:n ja hän laskee yksinkertaisia laskuja sormia apuna käyttäen. (Storvik-Sydänmaa ym. 2013, 51.)

5 -vuotias lapsi syö jo haarukalla ja veitsellä. Leikki-ikäisten ongelmat syömisen kanssa eivät ole harvinaisia ja ne ovat yleensä ajoittaisia. Lapsi tietää, että voi syömättömyydellään asettua koko perheen pääksi. Syömisongelmaa ratkaistessa lapsen tulisi itse saada päättää, kuinka paljon syö eikä häntä saa pakottaa syömään. Useimmat hankaluudet ovat ohimeneviä. (STM 2004.)

Myöhäisleikki-ikäinen lapsi opettelee hoitamaan omaa hygieniansa. Hän pesee itse kasvot, kädet ja hampaat. Aikuisen tulee kuitenkin auttaa lasta esimerkiksi hampaiden pesussa kouluikänsä asti. Pyyhkimisapua lapsi tarvitsee usein vielä eskari-ikänsä asti, sillä pyyhkiminen onnistuu vasta kun lapsi on siihen itse valmis ja saa aikuiselta systemaattista ohjausta. (Storvik-Sydänmaa ym. 2013, 55.)

3.4 Kuusivuotiaan kehitys

Kuusivuotias lapsi elää toista uhmakauttaan ja tunteenpurkaukset voivat olla rajuja. Hän haluaa toimia itsenäisesti, mutta oman itsenäisyyden ja avuntarpeen ristiriidoissa syntyy hämmennystä ja kiukkua. Lapsi tarvitsee vanhempiensa tukea ja apua tunteidensa ilmaisemiseen. (STM 2007.) Lapsi oppii aikuiselta ja aikuisen tulee opettaa lasta. Leikki-ikäinen oppii aikuiselta esimerkiksi olemaan vihainen, mutta ei hurjistunut. Kuusivuotias pohtii käsityksiään maailmasta ja itsestään osana sitä. Hänen omatuntonsa syntyy ja hän alkaa hahmottamaan itseään ainutlaatuisena yksilönä. Hän osaa toimia ryhmässä sovittujen sääntöjen mukaan, mutta kokeilee rajojaan ja tarvitsee aikuista muistuttamaan säännöistä. (Storvik-Sydänmaa ym. 2013, 53.)

Kuusivuotiaan lapsen sanavarastossa on jo runsaasti sanoja ja hän käyttää monimutkaisia lauseita. Hän osaa puhua jo lähes oikeakielisesti ja oppii paljon kielen rakenteesta. Kuusivuotias kertoo tarinoita mielellään itse, mutta pitää pal-

jon myös niiden kuuntelusta. Kouluikä lähestyttäessä kuusivuotias opettelee oman nimensä kirjoittamista sekä alkaa vertailemaan ja laskemaan esineitä. Kuusivuotias lapsi ymmärtää oikean ja väärän, ja pohtii oikeudenmukaisuutta. Hän muodostaa käsityksiä spontaanisti, eikä vielä pysty ottamaan huomioon kuin yhden asian kerrallaan, joten omien tekemisten perustelu on vielä haasteellista. Koska kuusivuotias lapsi ajattelee intuitiivisesti, voidaan sadutuksen avulla auttaa lasta ymmärtämään erilaisia hänen mieltään askarruttavia asioita. (Storvik-Sydänmaa ym. 2013, 50–51.) Sadutus tarkoittaa tapahtumaa, jossa lapsi kertoo tarinan ja kuuntelija kirjoittaa sen paperille juuri niillä sanoilla, miten lapsi on sen kertonut. Lopuksi kuuntelijan roolissa oleva henkilö lukee sadun lapselle. Sadutus korostaa lapsen kuuntelemista ja osallisuutta, ja sitä voidaan käyttää käytännön työn lisäksi kehittämistyössä ja tutkimuksissa (Karlsson 2013.)

Kuusivuotiaan oma sukupuoli-identiteetti alkaa vahvistua, kun hän oppii näkemään vanhempansa uudesta näkökulmasta, äidin naisena ja isän miehenä. Silloin tärkeiksi tulevat myös samaa sukupuolta olevat esikuvat. Samalla lapsi alkaa pelätä epäonnistumista, jolloin hänen itsekritiikkinsä herää. (Storvik-Sydänmaa ym. 2013, 53.)

Kuusivuotias lapsi painaa keskimäärin noin 19 - 23 kg ja on noin 117 cm pitkä. Hänellä on näppärät sormet ja hän opettelee kengännauhojen solmimista sekä nappien napittamista. (Pajanen 2006.) Hän alkaa jo itsenäistyä, ja hallitsee itse vaatteiden pukemisen sekä riisumisen. Kuusivuotias tarvitsee kuitenkin vielä runsaasti tukea ja turvaa, esimerkiksi liikenteessä liikkueensa havainnointikykyjensä puutteellisuuden vuoksi. (STM 2004.) Kuusivuotiaana lapsi hallitsee liikkeensä hyvin, mutta nopean kasvun ja taitojen lisääntymisen myötä hän saattaa vaikuttaa kömpelöltä sekä motorisesti levottomalta. Valmiudet monimutkaisiin toimintoihin kuitenkin paranevat seitsemänteen ikävuoteen mennessä. (Storvik-Sydänmaa ym. 2013, 48.)

Kuusivuotiaalle ikätovereiden seura on sosiaalisten taitojen kehittymisen takia tarpeellista, mutta myös lapselle mieluista (STM 2004). Kuusivuotiasta kiinnostavat liikunnalliset ja jopa rajutkin ryhmäleikit, sekä rooli- ja kilpailuleikit. Kuusi-

vuotiaat lapset arvostelevat toisiaan ankarasti, mutta samaan aikaan he ovat hyvin herkkiä itseensä kohdistuvaan kritiikille. (STM 2007.) 5-6-vuotiaana lapset solmivat ystävyys-suhteita ja ystävien mielipiteet tulevat tärkeiksi, he osaavat neuvotella keskenään asioista ja oppivat pukemaan tunteensa sanoiksi (Storvik-Sydänmaa ym. 2013, 53).

4 LEIKKI

YK:n lasten oikeuksien yleissopimuksen 31 artiklassa lukee, että lapsella on oikeus iän mukaiseen leikkiin ja virkistystoimintaan, vapaa-aikaan ja lepoon sekä oikeus osallistua vapaaseen kulttuurielämään ja taiteeseen. (Unicef 2014.) Leikki on määritelty vapaaehtoiseksi, tuottamattomaksi, ennakoimattomaksi ja kuvitteelliseksi toiminnaksi. Lapselle leikki tuottaa mielihyvää ja iloa. Leikki on vapaaehtoista ja vapaata, eikä lasta voida pakottaa leikkiin vaan aloite leikkiin lähtee lapsesta itsestään. Aikuisen tulisi tukea ja antaa lapselle virikkeitä leikkiin, eikä määrätä tai ohjata sitä. Aikuisen tehtävä on luoda edellytykset leikille. (Vilén ym. 2006, 473–475; Soini, 2009.) Kallandin (2014) mukaan leikki on parhaimmillaan, kun se tempaisee mukaansa, se on spontaania ja iloista, ja synnyttää lapsessa oivalluksia. Lapsi hahmottaa maailmaa, tutkii sen tapahtumia ja harjoittelee sen ymmärtämistä leikin avulla. Lapsi oppii onnistumiset ja epäonnistumiset leikin kautta, jotta lapsi uskaltaa onnistua ja epäonnistua jatkossakin. Lapsi oppii ja kehittää leikin avulla myös syy-seuraussuhteita sekä tarkkaavaisuuttaan.

Leikki on keskeinen osa lapsen elämää ja onkin yksi lapsen perustarpeista. Lapselle leikki on yhtä tärkeää kuin syöminen, juominen, nukkuminen tai terveenä oleminen. Luovuus ja leikki ovat keskeisen tärkeitä ihmisen psyykkisen hyvinvoinnin ja terveyden kannalta. (Kahri 2003, 40.)

Lapsi suhtautuu todellisuuteen leikin avulla, jossa mahdottomasta voidaan tehdä mahdollinen. Lapsi pystyy leikin maailmassa muuttamaan todellisuutta. Leikissä asiat ja välineet voivat olla kaukana todellisuudesta. Leikin kautta lapsi rakentaa itselleen toimintaympäristön, mikä sallii luovan ja älykkään aktiviteetin. Tiedostamatta lapsi omaksuu yhteisön sopimuksia, sääntöjä ja roolikäyttäytymistä. Leikissä tieto, tunteet, tahto ja toiminta kulkevat käsi kädessä edistään oppimista. Lapsi tutustuu leikin avulla omaan kehoonsa ja sisäiseen maailmaansa. Leikissä lapsen aistit, keho, ajattelu, tunteet, muistot ja mielikuvat aktivoituvat. Lapsi käsittelee kokemuksiaan, itseään ja olemassaoloaan leikin kaut-

ta. Lapsi etsii elämän mielekkyyttä leikin avulla. (Vilén ym. 2006, 473–475; Soini, 2009.)

Sana leikki tuo mieleen jokaiselle erilaisia mielikuvia. Joillekin leikki-sanasta tulee mieleen kotileikit ja toisille taas pallopelit. Lapsen sosiaalinen, emotionaalinen ja kognitiivinen kehitys hyötyy leikkimisestä. Leikki kehittää luovuutta, kieltä ja ongelmanratkaisutaitoja. Leikin avulla lapsi pystyy harjoittelemaan taitojaan ilman pelkoa epäonnistumisesta. (Vilén ym. 2006, 473–475; Soini 2009.) Leikki tukee lapsen mielikuvitusta, itseluottamusta ja luovuutta. Leikin avulla lapsi tulee nähdyksi ja kuulluksi ja hänet ymmärretään omana itsenään. (Pollari 2014.)

Leikki-ikänsä varhaisessa vaiheessa hyviä leikkejä lapselle ovat muun muassa vessi- ja sormivärimaalaus, palapelien kokoaminen, palikkarakenteluleikit, satuäänitteiden kuunteleminen, sadutus ja kirjojen tarinat omin sanoin kerrottuna. Kolmannen ikävuoden jälkeen alkaa vuorovaikutuksellinen leikkiminen. Kaverien merkitys kasvaa ja leikki muuttuu sosiaalisemmaksi. Leikkiin tulee mukaan vuoropuhelu. Leikki-ikänsä myöhäisemmässä vaiheessa yli kolmevuotiaalle sopivia leikkejä ovat puurautatiet, pelit, kotileikit, nuket, eläinhahmot, rakentelulelut, kirjat, käsinuket sekä lääkäri- ja kauppaleikit. (Vilén ym. 2013, 77.)

Leikki-ikäiselle liiallinen tietokonepelien pelaaminen ja television katselu voivat olla haitallisia. Tutkimusten mukaan väkivaltaiset pelit ja ohjelmat voivat lisätä lapsen aggressiivisuutta. (Aarnio ym. 2012, 69.) Lapsen kehitykselle liiallinen mediankäyttö sekä sopimattomat ohjelmat saattavat altistaa lapsen psyykkisille oireille sekä erilaisille sosiaalisille ja somaattisille ongelmille. Suositeltava päivittäinen ruutuaika leikki-ikäiselle on puolesta tunnista tuntiin. (Paavonen ym. 2011; Sigman, 2012.) Leikki-ikäisellä on vilkas mielikuvitus, jonka vuoksi tässä iässä kuullut ja nähdyt asiat saattavat tuntua erityisen pelottavilta. Lapsi osaa 3–6 – vuotiaana erottaa hyvän ja pahan hahmon lastenohjelmasta, mutta ei todellisen ja kuvitellun eroa. Leikki-ikäisen ajattelutaito on vielä kehittymätön eikä hän kykene luokittelemaan tai jalostamaan näkemäänsä. Leikki-ikäiset näyttävät pahan olon kokonaisvaltaisesti ja pelko on selkeämmin huomattavissa kuin kouluikäisten lasten pelot. Lapsi voi olla itkuinen, takertuvainen, kieltäytyä käy-

mästä vessassa tai kieltäytyä syömästä. Lapsen nukahtaminen illalla voi olla hankalaa, lapsi saattaa nähdä painajaisia ja herätä niihin yöllä. (Peura ym. 19.)

Peleissä, televisio-ohjelmissa sekä elokuvissa olevat ikärajat perustuvat kuva-ohjelmalakiin. Tämän lain tarkoituksena on suojella lapsia. Pelien ja elokuvien ikärajat eivät kerron pelin tai elokuvan soveltuvuudesta jollekin ikäryhmälle tai pelin teknisestä vaikeudesta, ne varoittavat pelin tai elokuvan sisällön mahdollisesta haitallisuudesta lapsen kehitykselle. Ikärajat ovat sitovia, eli kuvaohjelmaa ei saa esittää ikärajaa nuoremmalle. Elokuvateatterit joustavat ikärajasta kolme vuotta, jos lapsella on aikuinen mukana. Lapsen huoltaja harkitsee jouston. Ennen kuin huoltaja antaa lapsen katsoa elokuvaa, jonka ikäraja on korkeampi kuin lapsen ikä, huoltajan tulee huomioida elokuvan sisältö sekä lapsen kehitys. (Kansallinen audiovisuaalinen instituutti. 2015.)

5 LEIKKI-ikäINEN SAIRAALASSA

Sairaala on lapsen normaalista elinympäristöstä ja kodista poikkeava paikka. Lapselle ja vanhemmille lapsen sairaus ja sairaalaan joutuminen on stressiä aiheuttava kokemus ja luo lapsen psyykkisille ja persoonallisuudelle voimavarille kognitiivisia ja emotionaalisia haasteita. (Hiitola 2000, 11,48–50.) Lapsen suhtautuminen sairaalaan joutumiseen on hyvin vaihtelevaa ja jokainen lapsi reagoi omalla persoonallisella tavalla sairauteen sekä sairaalassaoloon. Miten lapsi reagoi sairaalaan joutumiseen, on riippuvainen sairauden ennustettavuudesta, sekä lapsen omasta käsityksestä sairaudestaan. Lapsen suhtautuminen sairaalassa voi olla välitöntä ja rajua tai hän voi olla alistuva tai hyvin mukautuvainen. Sairaalakokemukset sekä siihen liittyvät ahdistus ja pelko saattavat ilmaantua vasta kotona esimerkiksi yökasteluna, aggressiivisena käytöksenä tai unihäiriöinä. (Talka 2009.) Kun lapselle annetaan mahdollisuus käsitellä kykijensä mukaan asioita, jotka liittyvät uusiin ihmisiin, uuteen ympäristöön, hoidon aikaiseen rajoittuneisuuteen tai liikuntakyvyttömyyteen, pelkoon tai kipuun, tulee lapselle sairaalaoloajasta positiivinen kokemus (Hiitola 2000, 11,48–50).

5.1 Varhaiskasvatus sairaalassa

Varhaiskasvatus on kasvatuksellista vuorovaikutusta, joka tapahtuu pienten lasten eri elämänpiireissä. Sen tavoitteena on edistää lapsen terveyttä ja hyvinvointia, tasapainoista kehitystä, kasvua ja oppimista erilaisissa kasvuympäristöissä, esimerkiksi päiväkodeissa, esikouluissa sekä sairaaloissa. Sairaalassa tapahtuvassa varhaiskasvatuksessa noudatetaan periaatetta lasten yhdenvertaisuudesta. Tässä lapselle luodaan tilaisuus osallistua varhaiskasvatukseen riippumatta vammasta, sairaudesta, kehityshäiriöstä tai oireesta. Tämän avulla lapselle turvataan tuttuja toimintoja ja pysyvyyttä poikkeavassa tilanteessa. Kasvuympäristönä sairaala on lapselle epätyypillinen, muttei täysin poikkeuksellinen. Sairaalaan lapsi tulee tutkittavaksi ja hoidettavaksi vamman tai sairauden takia, mutta kaipaa siitä riippumatta mahdollisuutta leikkeihin, tutkimiseen ja

toimintaan ikätasoonsa nähden ominaisella tavalla. (Terveystieteiden tutkimuslaitos 2009.)

Kaikilla lapsilla on tasavertainen oikeus leikkiin ja laadukkaaseen varhaiskasvatukseen, myös lapsilla, jotka joutuvat sairautensa vuoksi viettämään aikaa sairaalassa. Pitkiä aikoja sairaalassa viettävän lapsen tulee saada kehittyä omien voimavarojensa ja kykyjensä mukaisesti. Sairaalassa leikin tavoitteena on tukea lapsen tervettä puolta sekä sopeuttaa lapsi sairaalassaoloon ja sairauteen. Erittäin tärkeää on lapsen kokonaiskehityksen seuranta ja riskitekijöiden ennaltaehkäisy. (Pollari 2014; Seppälä-Vessari 2006.)

5.2 Leikin merkitys sairaalassa

Hiitolan (2000) mukaan leikki on osa lapsen hoitotyötä ja leikin ottaminen mukaan hoitotyöhön kuuluu jokaiselle hoitohenkilökuntaan kuuluvalla. Seuratesaan leikkivää lasta sairaanhoitaja saa tärkeitä tietoja lapsen peloista, kivuista, kokemuksista sekä muista asioista jotka vaativat hoitotyön toimia. Lapselle sairaalassa leikki on tärkeä osa parantumis- ja kuntoutumisprosessia. Sairaus ja siihen kuuluvat hoidot saattavat aiheuttaa lapsessa erilaisia pelkotiloja. (Olli 2011, 18–20.)

Leikillä on erityinen merkitys sairaalassa olevalle lapselle. Leikki on lapselle turvallista ja tuttua toimintaa, leikin avulla lapsen on helpompi jäsentää ja ilmaista sairaalaan sekä sairauteensa liittyviä kokemuksiaan, tunteitaan ja ajatuksiaan. Leikki auttaa lasta sopeutumaan ja viihtymään sairaalassa ja tuo iloa ja mielihyvää lapselle sekä motivoi lasta oppimaan sekä aktivoi toimimaan. Leikki on vastapaino sairauden aiheuttamille toimenpiteille, tutkimuksille sekä pahalle ololle. Leikki tukee hoitohenkilökunnan ja lapsen välistä vuorovaikusta sekä luo luottamuksen lapsen ja hoitajan välille. Leikin kautta kommunikointi on lapselle luonnollisempaa kuin puhuminen. Edellytyksenä leikille on luottavainen ja turvallinen ilmapiiri. (Seppälä-Vessari 2006; THL 2009; Olli 2011; Pollari 2014.)

5.3 Leikki lapsen hoitotyön tukena

Lasten hoitotyö ja leikki kulkevat käsi kädessä ja leikki kuuluukin lapsen kokonaishoitoon riippumatta lapsen olinpaikasta (Hiitola 2000). Sairaalassa leikki on terapeuttinen apu lapselle. Sairaalassa terapeuttisella leikillä on neljä tasoa ja taso määräytyy sen mukaan, minkälainen merkitys leikillä on lapsen hoitotyössä. (THL 2009.)

Ensimmäisellä tasolla on spontaani tai ajanviete- ja viihdytysleikki, jonka tarkoituksena on tutustuttaa lapsi ja hänen perheensä sairaalaan sekä samalla rentouttaa lasta. Tämän leikin mahdollistaminen kuuluu kaikille hoitotyötä tekeville. Leikin avulla tuodaan helpotus sairaalan arjen yksitoikkoisuuteen ja annetaan vanhemmille mahdollisuus olla lapsensa kanssa. Varhaiskasvattaja varmistaa, että osastoilla on mahdollisuuksia ja välineitä spontaaniin leikkiin, huolehtii välineistä sekä neuvoa leikin käyttöä hoitohenkilökunnalle hoitotyössään. (Hiitola 2000; THL 2009.)

Tasolla kaksi on läpityöskentelyleikki, ohjattu leikki ja kehitystä tukeva leikki. Tässä lapselle annetaan mahdollisuus ilmaista tiedon tarvettaan ja pelkojaan leikin avulla. Leikissä lapsi saa hallita tilannetta. Leikit ovat usein roolileikkejä kuten sairaalaleikki oikeilla välineillä. Leikit voivat olla myös oppimisvalmiuksia tukevia tai pelkoja työstäviä. Varhaiskasvattaja vastaa leikin alkamisesta, turvallisesta etenemisestä sekä antaa lapsen viedä leikin loppuun. Leikin aikana hän seuraa lapsen reaktioita, tekee töitä pelkojen poistamiseksi sekä antaa tiedon joka vastaa lapsen kehitystasoa. (Hiitola 2000; THL 2009.)

Tasolla kolme on toimenpiteisiin ja tutkimuksiin valmistava leikki. Tässä leikissä on mukana koko henkilökunta. Leikin avulla varhaiskasvattaja auttaa lasta ja vanhempia ymmärtämään tutkimuksen tai toimenpiteen kulun. Leikin tavoite on edesauttaa lapsen rentoutumista sekä edistää yhteistyötä tutkimuksen tai toimenpiteen aikana. Varhaiskasvattaja vastaa yhdessä henkilökunnan kanssa valmistelun suunnittelusta, toteutuksesta ja kirjaamisesta. (Hiitola 2000; THL 2009.)

Tasolla neljä ovat yksilölliset leikkiohjelmat. Näiden suunnittelusta ja toteuttamisesta vastaa varhaiskasvattaja. Nämä terapeutit leikit on yksilöllisesti suunniteltu lapselle, jolla on erityisiä emotionaalisia tai kehityksellisiä tarpeita. Leikillä tuodaan helpotusta lapsen pelkoihin, krooniseen sairauteen, stressiin joka liittyy hoitoon tai kuolemaan. Tämä edellyttää varhaiskasvattajalta lapsen ongelmien ja tarpeiden tunnistamista ja tarkastelua. (Hiitola 2000; THL 2009.)

6 OPPAAN TUOTTAMINEN TOIMINNALLISENA OPINNÄYTETYÖNÄ

Opinnäytetyö on osa näyttöön perustuvan opiskelijaohjausperehdytyksen kehittämisen projektia Varsinais-Suomen sairaanhoitopiirin Lasten ja nuorten klinikalla. Opas tuotettiin yhteistyössä Lasten ja nuorten klinikan ohjaajakouluttaja Sirkku Bouchtin kanssa. Opinnäytetyön tarkoituksena oli tehdä opas Varsinais-Suomen sairaanhoitopiirin Lasten ja nuorten klinikalla työskenteleville opiskelijoille. Välttämättä kaikilla Lasten ja nuorten klinikalle menevillä opiskelijoilla ei ole aikaisempaa kokemusta lasten hoitamisesta. Tällä oppaalla elävöitetään opiskelijoiden koulusta saamia oppeja leikki-ikäisen kasvusta ja kehityksestä sekä annetaan tietoa siitä, miten lasta voi tukea leikin avulla hänen ollessaan sairaalassa. Oppaan avulla he lisäävät tietojansa siitä, miten tukea lapsen kasvua ja kehitystä leikin avulla sairaalamaailmassa. Samalla he perehtyvät lapsen iänmukaiseen kehitykseen ja oppivat tuntemaan leikki-ikäisen lapsen normaalin kehityksen. Koska Lasten ja nuorten klinikalla ei ole aiemmin ollut tällaista opasta, tästä oppaasta tulevat hyötymään koko Lasten ja nuorten klinikka.

6.1 Toiminnallinen opinnäytetyö

Toiminnallinen opinnäytetyö on ammatilliseen käyttöön suunnattu ohjeistus, ohje tai opastus kuten esimerkiksi turvallisuusohjeistus, perehdytysopas tai ympäristöohjelma. Toiminnallinen opinnäytetyö voi olla myös messuosaston, kokouksen tai näyttelyn järjestäminen. Opinnäytetyö voidaan toteuttaa muun muassa kirjana, vihkona, kansiona, tekemällä portfolio tai luomalla kotisivut. Toiminnallisen opinnäytetyön tulisi olla käytännönläheinen ja työelämälähtöinen. Työ toteutetaan tutkimuksellisella asenteella sekä riittävällä määrällä alan taitoja ja tietoja. Toiminnallisessa opinnäytetyössä tulisi yhdistyä käytännön toteutus ja sen raportointi tutkimusviestinnän keinoin. (Vilkkä & Airaksinen 2003, 9-10.)

Ammatillista kasvua tukee opinnäytetyö, jonka aihe sekä toimeksiantaja ovat tulleet työelämästä. Hyvä opinnäytetyö on sellainen, jolla pystyy luomaan yhteyksiä työelämään. (Vilkkä & Airaksinen 2003, 16–18.)

6.2 Toimintaympäristö ja kohderyhmä

Tässä opinnäytetyössä tuotimme oppaan (liite 2) Varsinais-Suomen sairaanhoitopiirin Lasten ja nuorten klinikalle. Toimeksiantosopimuksen tulevasta oppaasta teimme keväällä 2015. Opas on tarkoitettu terveysalan opiskelijoille, mutta halutessaan myös uudet työntekijät voivat hyödyntää opasta. Oppaassa on tietoja leikki-ikäisen lapsen iänmukaisesta kehityksestä (paino, pituus, vaatekoot) ja leikin merkityksestä lapselle sekä sen sisällyttämisestä hoitotyöhön. Valmis opas luovutettiin Lasten ja nuorten klinikalle ja se tullaan antamaan sieltä jokaiselle Lasten ja nuorten klinikalle tulevalle opiskelijalle harjoittelun ajaksi käyttöön. Opas on myös VSSH:n intranetistä vapaasti ladattavissa ja on siten aina sieltä tulostettavissa. Opas esiteltiin 16.11.2015 Lasten ja nuorten klinikan opiskelijoille järjestettävällä osastotunnilla.

6.3 Oppaan toteuttaminen

Opinnäytetyö toteutettiin toiminnallisena opinnäytetyönä. Oppaan teoreettinen sisältö perustui opinnäytetyönä tehtyyn kirjallisuuskatsaukseen. Opinnäytetyön tarkoitus oli tehdä selkeä, tiivismuotoinen ja helppolukuinen opas terveysalan opiskelijoille. Opinnäytteen toiminnallisena tavoitteena oli tuoda terveysalan opiskelijoiden saataville tietoa leikki-ikäisen lapsen fyysisestä kehityksestä ja leikin merkityksestä kyseisessä iässä. Opasta tehdessä kiinnitimme erityisesti huomiota oppaan ulkoasuun ja värikkäillä kuvilla pyrittiin lisäämään sen mielenkiintoa. Tiedonhakuun käytimme Cinahl-, Google Scholar- ja Medic-tietokantoja. Käytimme yleisesti tunnettuja ja luotettavia lähteitä, kuten Mannerheimin lastensuojeluliiton-internetsivuja. Käytimme uusimpia julkaisuja, mutta lapsen kehitykseen liittyvissä materiaaleissa oli vanhempia lähteitä, sillä normaalin lapsen fyysinen kehitys on samaa kuin aikaisemminkin.

7 OPINNÄYTETYÖN EETTISYYS JA LUOTETTAVUUS

Kuulan (2006) ohjeiden mukaan kirjoitimme opinnäytetyön hyvää tieteellistä käytäntöä käyttäen. Opinnäytetyötä kirjoittaessa käytimme tutkivaa asennetta ja opinnäytetyön tietoperustaa. Työn ympärille rakentuva viitekehys muotoutui työhön alan kirjallisuudesta. (Vilkkä ja Airaksinen 2003, 154.) Tiedon luotettavuuden arvioinnissa tärkeintä oli lähdekritiikki. Lähdemateriaalia etsiessämme kiinnitimme erityisesti huomiota lähteen alkuperään, aitouteen ja puolueettomuuteen. Opinnäytetyössä käytimme ensisijaisesti primaari- eli ensikäden lähteitä, koska ne olivat alkuperäistietoa. Lähteisiin viittaaminen asianmukaisesti osoitti tutkimuksen laadun ja tieteellisyyden. (Mäkinen 2006, 128–130.) Opinnäytetyön lähteiden oikea dokumentointi lisäsi työn luotettavuutta (Kananen 2010, 69).

Tutkimus- ja tiedonhakumenetelmissä tuli tutkijan eettisesti huomioida ja noudattaa hyvää tieteellistä käytäntöä. Tämä käytäntö edellytti tutkijalta rehellistä ja vilpitöntä toimintaa muita tutkijoita kohtaan. (Vilkkä, 2007, 30.) Opinnäytetyössä sitouduimme ja keskityimme yleisiin tutkimuksiin liittyviin periaatteisiin; ei plagioitu omia tai toisten tekstiä, raportti tuotettiin vähättelemättä toisten tutkijoiden osuutta ja totuudenmukaisesti, sekä tutkimustuloksia ei yleistetty ilman kriittistä ajattelutapaa (Hirsjärvi ym. 2010, 26–27).

Opinnäytetyön lähtökohtana oli ihmisarvon kunnioittaminen ja se, että tuotoksessa noudatettaisiin hyvää yleistä huolellisuutta ja tarkkuutta. Työtä tehdessämme tuli myös noudattaa eettisesti kestäväää tiedonhallinta-, tutkimus- ja arviointimenetelmää sekä avoimuutta. Myös muiden tutkijoiden tekemään tutkimustyöhön ja saavutuksiin tuli suhtautua kunnioittavasti, sekä antaa heidän työlleen sille kuuluva arvo. (Hirsjärvi ym. 2010, 23–25.)

Eettistä pohdintaa teimme koko opinnäytetyön prosessin ajan. Opinnäytetyötä suunniteltaessa pohdimme erilaisia eettisiä näkökulmia liittyen teoreettiseen osaan ja suhtauduimme kriittisesti opinnäytetyömme aiheeseen liittyvään tie-

toon. Varsinkin internet-lähteiden asiallisuuden arvioimme huolellisesti. Oli etu, että teimme opinnäytetyötä kolmesta, koska näkökulmat laajenivat yhdessä asioita pohtiessa ja se tuki osaltaan eettistä toimintaa. Opinnäytetyöhön liittyvässä oppaassa on piirrettyjä kuvia, joiden piirtäjän kanssa on tehty suullinen sopimus kuvien käyttämisestä. Piirtäjä ei halunnut nimeään oppaaseen kuvien yhteyteen.

8 POHDINTA

Aloitimme opinnäytetyön työstämisen tammikuussa 2015. Kun saimme aiheen päätettyä, alkoi viitekehysten tekeminen ja tiedonhaku. Aiheeksi valikoitui leikki-ikäinen sairaalassa - opas Varsinais-Suomen sairaanhoitopiirin lasten ja nuorten klinikan opiskelijoille. Aiheen valinta oli yksimielinen, koska olemme kaikki kiinnostuneet lasten hoitotyöstä. Kirjallisuuskatsaukseen pohjautuvan oppaan tekemiseen ja sisältöön saimme hyviä ideoita toimeksiantajaltamme. Opinnäytetyön ja oppaan tavoitteen saimme tarkennettua myös hyvin toimeksiantajamme kanssa.

Leikki-ikäisen kehitys on laaja aihe ja tietoa löytyy paljon. Haastavaa oli tiedon rajaaminen ja oleellisen tiedon löytyminen. Opinnäytetyöprosessin aikana pohdimme, mikä tieto on relevanttia leikki-ikäisen kehityksessä ja mitä opiskelijan olisi hyvää tietää terveen leikki-ikäisen kasvusta ja kehityksestä. Opinnäytetyöprosessi on ollut hyödyllinen ja opettavainen. Se on kehittänyt tiedonhaku- ja kirjoitustaitojamme. Opinnäytetyön tekeminen ryhmässä on kehittänyt myös tiimityöskentelytaitojamme. Opinnäytetyö antoi meille mahdollisuuden perehtyä kunnolla meitä kiinnostavaan aiheeseen. Opimme paljon lapsen kehityksestä ja leikin merkityksestä leikki-ikäisen jokapäiväisessä elämässä. Yhteistyö sujui saumattomasti ja joustavasti koko kirjoitusprosessin ajan.

Keskityimme työssämme terveen leikki-ikäisen kehitykseen, jotta opiskelijat ja muut opasta hyödyntävät saavat selkeän kuvan 3-6-vuotiaan lapsen kehityksestä. Oppaassa on myös viitekehys leikki-ikäisen fyysiselle kehitykselle. Opiskelija, jolla ei ole aikaisempaa kokemusta lapsista saa taulukosta käsityksen leikki-ikäisen fyysisestä kasvusta. Leikki on lapselle tärkeä ja sen merkitys ei vähene lapsen ollessa sairaalassa. Mielestämme hoitotyön opiskelijan on tärkeää osata viihdyttää lasta hänen ikätasolleen sopivalla tavalla. Oppaasta opiskelija saa vinkkejä ja tietoa terapeuttisesta leikistä.

Saimme mielestämme valmiiseen oppaaseen hyvin kiteytettyä oleellisen tiedon. Valmis opas on mielestämme informatiivinen, toimiva ja ajan tasalla oleva. Uskomme, että lasten ja nuorten klinikan tulevat opiskelijat ja työntekijät tulevat hyötymään oppaasta. Opinnäytetyön aihe muuttui prosessin aikana. Aluksi oppaan piti käsitellä leikin tärkeyttä sairaalassa, mutta lopulta päädyimme yhdessä toimeksiantajamme kanssa tasapainottamaan sen kasvun ja kehityksen kanssa. Opas on elänyt koko prosessin ajan. Teimme oppaasta toimeksiantajan haluan mukaisen, mutta lisäsimme oppaaseen myös omasta mielestämme tärkeitä asioita. Olemme tyytyväisiä lopputulokseen.

Opinnäytetyötä voisi jatkaa laajentamalla työtä kouluikäiseen tai tekemällä oppaan jossa käsiteltäisiin varhaista leikki-ikää. Kehittämisideana opinnäytetyöhön voisi lisätä esimerkkejä eri leikeistä, joita lapsen kanssa voisi sairaalassa leikkiä.

LÄHTEET

- Aarnio, K.; Autio, S.; Hiltunen, V. 2012. Skeema 2. 1. painos. Porvoo. Bookwell Oy.
- Armanto, A.; Koistinen, P. 2007. Neuvolatyön käsikirja. Hämeenlinna. Karisto Oy.
- Hermanson, E. 2007. Lapsiperheen oma kirja. Terveys syntymästä kouluikään. Helsinki. Kustannus Duodecim Oy
- Hermanson, E. Terveyskirjasto 2012. Kielen ja kommunikaation kehitys. Viitattu 17.3.2015 http://www.terveyskirjasto.fi/terveyskirjasto/tk.koti?p_artikkeli=kot00607.
- Hiitola, B. 2000. Parantava leikki. Tampere. Kustannusosakeyhtiö Tammi.
- Hirsjärvi S., Remes P. & Sajavaara P. 2010. Tutki ja kirjoita. Helsinki. Kustannusosakeyhtiö Tammi.
- Hoitotyön tutkimussäätiö. 2009. Leikki-ikäisen lapsen emotionaalinen tuki päiväkirurgisessa hoitotyössä – Hoitotyön suositus henkilökunnalle. Viitattu 2.9.2015. http://www.hotus.fi/system/files/Lapsen_emotionaalinen_tuki_SUM.pdf
- Jalanko H. 2009. Sydän ja verenkierto, 100 kysymystä lastenlääkärille. Terveyskirjasto. Viitattu 3.9.2015. http://www.terveyskirjasto.fi/terveyskirjasto/tk.koti?p_artikkeli=skl00034
- Kahri, M. 2003. Lapsen arki on leikkiä II 3-6 vuotiaat leikin maailmassa. Kauhava. Kauhavan kirjapaino.
- Kalland, M. 2014. Leikki opettaa tärkeitä taitoja. Tammenlastuja 2/2014 <http://www.kokosuomileikkii.fi/leikkiopettaa/>.
- Kananen, J. 2010. Opinnäytetyön kirjoittamisen käytännön opas. Jyväskylän ammattikorkeakoulu: Jyväskylän ammattikorkeakoulun julkaisuja.
- Kansallinen audiovisuaalinen instituutti. Ikärajat. Viitattu 18.8.2015. <https://kavi.fi/fi/meku/ikarajat>
- Koistinen, Paula – Ruuskanen, Susanna – Surakka, Tuula. 2004. Lasten ja nuorten hoitotyön käsikirja. Jyväskylä. Tammi.
- Kontula, O.; Lottes, I. 2000. Seksuaaliterveys Suomessa. Tampere. Tammer-Paino Oy.
- Kuula, A. 2006. Tutkimusetiikka. Aineistojen hankinta, käyttö ja säilytys. 3. painos. Jyväskylä: Gummerus.
- MLL. 2015. 3-4-vuotias, kasvu ja kehitys. Viitattu 23.3.2015. http://www.mll.fi/vanhempainnetti/tietokulma/kasvu_ja_kehitys/3_4-vuotias/.
- MLL. 2015. 9-12-vuotias, fyysinen kehitys. Viitattu 3.9.2015. http://www.mll.fi/vanhempainnetti/tietokulma/kasvu_ja_kehitys/9_12-vuotias/fyysinen_kehitys/
- MLL. 2015. Lapsen kasvu ja kehitys. 3-4-vuotias lapsi, fyysinen kehitys. Viitattu 16.4.2015. http://www.mll.fi/vanhempainnetti/tietokulma/kasvu_ja_kehitys/3_4-vuotias/fyysinen_kehitys/.
- MLL. 2015. Lapsen kasvu ja kehitys. 3-4-vuotias lapsi, liikunnallinen kehitys. Viitattu 16.4.2015. http://www.mll.fi/vanhempainnetti/tietokulma/kasvu_ja_kehitys/3_4-vuotias/liikunnallinen_kehitys/.

MLL. 2015. Lapsen kasvu ja kehitys. 3-4-vuotias lapsi., persoonallisuuden ja tunne-elämän kehitys. Viitattu 16.4.2015. http://www.mll.fi/vanhempainnetti/tietokulma/kasvu_ja_kehitys/3_4-vuotias/persoonallisuus_ja_tunne-elama/.

Mäkinen, O. 2006. Tutkimusetiikan ABC. Vaajakoski. Gummerus Kirjapaino Oy.

Nobab-Nordisk förening för sjuka barns behov 2009. Lasten ja nuorten oikeudet sairaalassa. Viitattu 4.4.2015. <http://www.nobab.fi/esite.pdf>.

Näntönen-Salonen, K. & Kataja, J. 2014. Päivystäjän opas 1, TYKS Lastenkliniikka. 8.tarkistettu painos. Turun yliopistollisen keskussairaalan koulutus- ja tutkimussäätiö. Turku.

Olli, J. 2011. Leikki lasten hoitotyön keinona. Sairaanhoidaja 3/2011 s. 18–20.

Paakkari, I. Terveyskirjasto 2013. D-vitamiini. Viitattu 17.3.2015. http://www.terveyskirjasto.fi/terveyskirjasto/tk.koti?p_artikkeli=dlk01044.

Paavonen, J., Roine, M., Korhonen, P., Valkonen, S., Pennonen, M., Partanen, J. & Lahikainen, A. 2011. Media ja lasten hyvinvointi. Viitattu 5.4.2015. <http://www.terveysportti.fi/xmedia/duo/duo99683.pdf>.

Pajanen, Hannele 2006: Fyysinen kehitys 4-6 v. Kotkan kaupunki. Verkkodokumentti. Viimeksi päivitetty 21.6.2006. Viitattu 16.3.2015. <http://www.nettineuvo.fi/index.asp?language=1>.

Peura, J., Veikkolainen, A., Kankkonen, M. & Suutarla, A. Mannerheimin lastensuojeluliitto. Mediakasvatuksen käsikirja. Viitattu 5.4.2015. http://mll-fi-bin.directo.fi/@Bin/6849677b26de29e1d4bdc690d17545ee/1428244444/application/pdf/11644135/JKK_MediaTK_pieni.pdf.

Pollari, K. 2014. Leikki on lapsen oikeus – myös sairaalassa. Lastensuojelun keskusliitto. Viitattu 4.4.2015. <http://blogi.lskl.fi/2014/11/20/leikki-on-lapsen-oikeus-myo-s-sairaalassa/>.

Salmela, M. 2010. Hospital-related fears and coping strategies in 4-6-year old children. Helsingin yliopisto, lääketieteellinen tiedekunta, kliininen laitos. Väitöskirja (artikkeli). Viitattu 15.10.2015. <https://helda.helsinki.fi/bitstream/handle/10138/22646/hospital.pdf?sequence=1>.

Seppälä-Vessari, E. 2006. Leikitääkö Sairaalassa. Slalli 1/2006.

Sigman, A. 2012. The Impact Of Screen Media On Children. Viitattu 6.4.2015. http://www.whywaldorfworks.org/06_global/documents/euro-screenmedia.pdf.

Soini, H. 2009. Leikissä on paljon pelissä. Oppi ja ilo. Toim. Kalaoja, M. Viitattu 25.3.2015. http://www.oppijailo.fi/index/artikkelit/leikissa_on_paljon_pelissa.

Sosiaali- ja terveysministeriö 2004. Lapsi, perhe ja ruoka. Viitattu 22.4.2015. http://www.stm.fi/c/document_library/get_file?folderId=28707&name=DLFE-3555.pdf&title=Lapsi__perhe_ja_ruoka_fi.pdf

Sosiaali- ja terveysministeriö 2004. Lastenneuvola lapsiperheiden tukena opas työntekijöille. Viitattu 15.3.2015. http://www.stm.fi/c/document_library/get_file?folderId=28707&name=DLFE-3578.pdf&title=Lastenneuvola_lapsiperheiden_tukena_fi.pdf.

STM. 2007. Barju kentoha Kasva lapsen kanssa. Viitattu 23.3.2015 http://www.stm.fi/c/document_library/get_file?folderId=600950&name=DLFE-10112.pdf.

Storvik-Sydänmaa, S.; Talvensaari, H.; Kaisvuori, T.; Uotila, N. 2013. Lapsen ja nuoren hoitotyö. 1.-2. painos. Helsinki. Sanoma Pro Oy.

Talka, V L. 2009. 5-6-vuotiaiden lasten pelot sairaalassa. Pro gradu-tutkielma. Hoitotiede, Tampereen yliopisto hoitotieteen laitos. Viitattu 2.9.2015.
<https://tampub.uta.fi/bitstream/handle/10024/80531/gradu03507.pdf?sequence=1>

THL. 2009. Varhaiskasvatus sairaalassa. Jyväskylä. Gummerus Kirjapaino Oy.

Turvallisuus- ja kemikaalivirasto TUKES. 2014. Opas, Turvallinen koti lapselle. Viitattu 10.08.2015.
http://www.tukes.fi/Tiedostot/Kemikaalituotteet/Oppaat/Turvallinen_koti_lapselle_opas.pdf.

Unicef. Yleissopimus lapsen oikeuksista. Viitattu 27.3.2015.
https://unicef.studio.crasman.fi/pub/public/pdf/LOS_A5fi.pdf.

Varsinais-Suomen sairaanhoitopiiri. 2015. Lasten ja nuorten klinikka. Viitattu 14.4.2015.
<http://www.vsshp.fi/fi/toimipaikat/tyks/to8/Sivut/default.aspx>.

Varsinais-Suomen sairaanhoitopiiri. 2015. Sairaanhoitopiiri. Viitattu 14.4.2015.
<http://www.vsshp.fi/fi/sairaanhoitopiiri/Sivut/default.aspx>.

Varsinais-Suomen sairaanhoitopiiri. 2015. Turun yliopistollinen keskussairaala. Viitattu 14.4.2015. <http://www.vsshp.fi/fi/toimipaikat/tyks/Sivut/default.aspx>.

Vilén, M.; Vihunen, R.; Vartiainen, J.; Siven, T.; Neuvonen, S.; Kurvinen, A. 2006. Lapsuus eriytyinen elämänvaihe. 1., painos. Helsinki: WSOY.

Vilka, H. & Airaksinen, T. 2003. Toiminnallinen opinnäytetyö. Helsinki: Tammi.

Vilka, H. 2007. Tutki ja kehitä. Helsinki: Tammi.

”LASTEN JA NUORTEN OIKEUDET SAIRAALASSA

1. Sairaalahoitoon ottaminen

Lapsi tulee ottaa sairaalahoitoon vain silloin, kun hänen tarvitsemaansa hoitoa ei voida toteuttaa yhtä hyvin kotona tai poliklinisesti.

2. Lapsen oikeus vanhempaan

Lapsella tulee olla oikeus vanhemman tai muun läheisen aikuisen läsnäoloon sairaalassaoloaikana.

3. Vanhempien läsnäolon turvaaminen

Vanhempia tulee kannustaa olemaan sairaalassa lapsensa kanssa ja heille tarjotaan mahdollisuus yöpymiseen. Vanhempien sairaalassaolo tulee taata perheelle siten, ettei siitä koidu perheelle taloudellista rasitetta.

4. Tiedottaminen

Lapsella ja vanhemmilla tulee olla oikeus saada tietoa ikää ja ymmärtämiskykyä vastaavalla tavalla

5. Yhteispäätös

Tietoa saatuaan lapsella ja vanhemmilla tulee olla oikeus osallistua kaikkiin päätöksiin, joita lapsen hoidon suhteen tehdään. Lasta tulee suojella tarpeettomilta hoidoilta ja tutkimuksilta.

6. Hoitoympäristö

Lasta tulee hoitaa yhdessä muiden samassa kehitysvaiheessa olevien lasten kanssa, eikä heitä saa sijoittaa aikuisosastolle.

7. Normaalikehityksen tukeminen

Lapsella tulee olla mahdollisuus ikänsä ja vointinsa mukaiseen leikkiin ja opetukseen. Tätä toimintaa varten tulee olla asianmukaiset tilat ja riittävästi henkilökuntaa.

8. Lastensairaanhoidoon sopiva henkilökunta

Lasta hoitavalla henkilökunnalla tulee olla sellainen koulutus ja pätevyys, että he kykenevät vastaamaan lasten ja perheiden tarpeisiin sairaalassa.

9. Jatkuvuus

Lasta hoitavan työryhmän on taattava hoidon jatkuvuus.

10. Loukkaamattomuus

Lasta tulee kohdella hienotunteisesti ja ymmärtäväisesti ja hänen yksityisyytensä tulee aina kunnioittaa.”

Lähde: Nobab-Nordisk förening för sjuka barns behov 2009. Lasten ja nuorten oikeudet sairaalassa. Lainattu 4.4.2015. <http://www.nobab.fi/esite.pdf>.

LEIKKI-ikäinen SAIRAALASSA

- OPAS VARSINAIS-SUOMEN SAIRAANHOITOPIIRIN LASTEN JA
NUORTEN KLINIKAN OPISKELIJOILLE



ROOSA KOIVISTO, JASMI TAMMELIN & SAIJA VILKKINEN
TURKU AMK 2015



Sisällysluettelo

<i>1 Lukijalle</i>	<i>4</i>
<i>2 Leikki-ikäinen</i>	<i>5</i>
<i>2.1 Kolmevuotiaan kehitys</i>	<i>6</i>
<i>2.3 Neljävuotiaan kehitys</i>	<i>8</i>
<i>2.4 Viisivuotiaan kehitys</i>	<i>9</i>
<i>2.5 Kuusivuotiaan kehitys</i>	<i>11</i>
<i>3 Lapsen fyysinen kasvu</i>	<i>13</i>
<i>3.1 Vitaalielintoimintojen viitearvot</i>	<i>13</i>
<i>3.2 Fyysinen kasvu ikävuosittain</i>	<i>14</i>
<i>3.3 D-vitamiini</i>	<i>15</i>
<i>4 Leikin merkitys lapselle</i>	<i>16</i>
<i>4.1 Media ja ikärajat</i>	<i>17</i>
<i>4.2 Leikki-ikäinen sairaalassa</i>	<i>18</i>
<i>5 Keinoja leikki-ikäisten lasten pelkojen lievittämiseen sairaalassa</i>	<i>20</i>
<i>6 Huomioitavaa.....</i>	<i>22</i>

1 LUKIJALLE

Sinulla on kädessäsi opas, josta löydät tietoa leikki-ikäisen lapsen fyysisestä kasvusta ja kehityksestä sekä leikin merkityksestä lapsen kehitykselle. Oppaassa edetään lapsen ikävuosien mukaan.

Tämä opas on tarkoitettu Varsinais-Suomen sairaanhoitopiirin Lasten ja nuortenklinikan opiskelijoille sekä uusille työntekijöille. Opiskelijat saavat oppaan käyttöönsä harjoittelun ajaksi. Oppaan avulla he lisäävät tietojaan siitä, miten tukea lapsen kasvua ja kehitystä leikin avulla sairaalassa olon aikana. Samalla he perehtyvät lapsen iänmukaiseen kehitykseen ja oppivat tuntemaan leikki-ikäisen lapsen normaalin kehityksen. Opas tulee myös VSSHP:n internetsivuille vapaasti ladattavaksi ja on siten sieltä tulostettavissa.

Opas on valmistunut sairaanhoitajaopiskelijoiden Roosa Koiviston, Jasmi Tamelinin ja Saija Vilkkisen opinnäytetyönä syksyllä 2015. Opas on tehty yhteistyössä Lasten ja nuortenklinikan ohjaajakouluttaja Sirkku Bouchtin kanssa.

Opinnäytetyö on osa näyttöön perustuvan opiskelijaohjausperehdytyksen kehittämisen projektia TYKS:in Lasten ja nuorten klinikalla. Opinnäytetyö kokonaisuudessaan lähdeluetteloineen on saatavilla TYKS:in intranetistä.

2 LEIKKI-IKÄINEN

Leikki-ikä jaetaan varhaiseen (1-3v.) ja myöhäiseen (3-6v.) leikki-ikään. 1-6 -vuotiaana karkea- ja hienomotoriikka kehittyy päivittäisen harjoittelun myötä. Karkeamotoriikka kehittyy, kun lapsi esimerkiksi ajaa kolmipyörällä tai kiipeää puuhun. Hienomotoriikkaa kehittää piirtäminen ja vanhempänä kirjoittaminen.

Lapselle kehittymisen kannalta tärkein asia on leikkiminen. Se kehittää lapsen motoriikkaa erityisen paljon. Kognitiivista kehitystä tapahtuu varhaisessa ja myöhäisleikki-iässä. Lapsen ajattelu kehittyy samalla kun käsitemaailma laajenee. Parhaiten lapsen ajatusmaailmaa heijastavat hänen leikkinsä. Lapset muodostavat tapahtumien ja kokemustensa perusteella asioista skeemoja eli sisäisiä malleja. Lapsi tajuaa, että kun hän kiukuttelee, häntä myös rauhoitellaan. Leikki-ikäisen mielestä asiat ovat aina niin kuin hän ne ajattelee, esimerkiksi leikki-ikäinen saattaa kuvitella, että lastentarhanopettaja asuu päiväkodissa. Leikki-ikäinen lapsi on todella utelias ja saattaakin kysellä esimerkiksi mistä vauvat tulevat tai voiko aurinkoon matkustaa.

Hyvä lelu auttaa aikuisen ja lapsen välistä vuorovaikutusta, jolloin se myös kehittää ja tukee lapsen kielen kehitystä. Leikki-ikäisen lapsen unentarpeen täyttäminen on tärkeää, koska riittävä uni muun muassa suojaa hermostoa liikarastukselta. Nukkumapaikan turvallisuus on hyvin tärkeää. Vuoteessa tulee olla laidat ja lukittavat jarrut, jotta lapsi ei pääse liikuttamaan sänkyään tai putoamaan vuoteestaan uniensa aikana. Vuoteessa ei saa olla turhia leluja, joihin lapsi voisi tukehtua. Pieni lapsi ei tarvitse ensimmäisinä elinvuosinaan myöskään tyynyä, joten sen voi jättää pois. Yleisesti liian pehmeitä petivaatteita tulee välttää tukehtumisriskin vuoksi.

Leikki-iässä lapsen sukupuolinen identiteetti alkaa kehittyä ja hän kiinnostuu omista sukupuolielimistään. Leikki-ikäisen kehitysvaiheessa tapahtuu samais-tumisvaihe, eli individuaalivaihe, joka on perusta lapsen seksuaali-identiteetille.

Usein tytöt vahvistavat sukupuoli-identiteettiään esimerkiksi nukkeleikeissään äiteihin samaistuen, kun pojat taas voivat vahvistaa miehistä identiteettiään olemalla äideistään kovin mustasukkaisia, omistushaluisia ja kilpailemalla äidin huomiosta isää vastaan.

Leikki-ikäiset heijastaa seksuaalisuuttaan ikätovereihin vertailemalla ja kilpailemalla heidän kanssa. He vertailevat pippeleiden kokoa tai kenen äidillä on isoimmat rinnat tai isällä suurin pippeli. Leikki-ikäiset ovat kiinnostuneita kehoistaan. Aikuisen tehtävä on ohjata ja opettaa lapselle yksityisyyden rajoja sekä käyttäytymismalleja, kuten esimerkiksi että omaa alastonta kehoa ei näytellä kaikille. Siisteyskasvatus kuuluu tärkeänä osana leikki-ikäisen seksuaaliseen kehitykseen. Leikki-ikäinen on ylpeä saavutuksistaan kun hän saa kehuja kiviaksi oppimisesta. Samalla hän oppii, että kehon jokaisella osalla on oma tärkeä tehtävä ja jokainen osa on tarpeellinen. Tässä iässä lapselle on hyvä opettaa omasta puhtaudesta huolehtiminen esimerkiksi konkreettisesti näyttämällä, miten alapesu suoritetaan.

2.1 Kolmevuotiaan kehitys

Lapsen minuus alkaa muodostua kolmannen ikävuoden lopussa. Uhmaikä voi olla kolmivuotiaalla vielä vahvasti läsnä. Uhmakausi vaikuttaa merkittävästi lapsen oman tahdon ilmaisuun ja säätelyyn. Hän haluaa päättää omista asioistaan. Kolmivuotias matkii aikuisia ja ottaa omakseen uusia rooleja. Lapsi kaipaa edelleen syliä, mutta tarve vähentyy aikaisemmasta.

Kolmivuotias osaa **karkeamotoristen taitojensa** mukaan hyppiä tasajalkaa ja kävellä suoraa viivaa pitkin. Hän osaa seistä pienen hetken yhdellä jalalla ja kävellä varpaillaan. Hän osaa heittää palloa kahdella kädellä tarkoituksenmukaiseen suuntaan. Lapsi osaa kävellä rappusia pitkin tasa-askelin ja hänen sorminäppäryytensä kehittyy.

Kolmevuotiaan **hienomotoriikka** kehittyy, ja hän pitää askartelusta, mutta voi vaihdella kynää oikeasta kädestä vasempaan, osaa piirtää viivan ja ympyrän sekä pujotella helmiä lankaan. Lapsi osaa pukea osan vaatteista päälleen, mutta kengät voivat tuottaa vaikeuksia ja mennä väärin jalkoihin.

Kielellinen kehitys on erityisen nopeaa kolmevuotiaalla. Kolmivuotias lapsi osaa puhua lauseita, mutta puheesta voi puuttua tiettyjä äänteitä. Hän kyselee paljon ja on kiinnostunut eri asioista. Kun kuuntelee kolmivuotiasta lasta, on tärkeää rohkaista häntä ilmaisemaan itseään sanoin. Tämä tukee lapsen ajattelua, puheen kehitystä ja hänen itsetuntoaan.

Kolmivuotias osaa kakata ja pissata pottaan tai pönttöön. Silti vahinkoja voi edelleen sattua. Lapsi nolostuu itse näistä. Osa kolmivuotiaista on yökuivia, osa käyttää vielä öisin vaippaa.

Kolmivuotias leikkii mielellään jo muiden kanssa. Lelujen jakaminen ei tunnu enää mahdottomalta ajatukselta. Hän osaa myös odottaa, mutta riitatilanteet eivät ole harvinaisia. Tämän ikäinen tarvitsee aikuisen apua selvittääkseen riidat ja erimielisyydet. Lapsi käy leikeissään läpi päivän aikana tapahtuneita tilanteita. Kolmivuotiaan kanssa pitää leikkiä, mutta samalla on osattava antaa hänelle omaa rauhaa omille leikeille.

Kolmivuotias syö jo omatoimisesti ja opettelee ruoan omatoimista annostelua. Leikki-ikäinen lapsi pitää syömisestä samaan aikaan muiden kanssa, hän havainnoi sitä ja ottaa siitä mallia.

2.3 Neljävuotiaan kehitys

Neljävuotias on touhukas pikkumies tai pikkuneiti, joka uhmaa vanhempiaan kokeilemalla rajoja. Vilkkaimmillaan mielikuvitus on neljävuotiaana, mikä näkyy lapsen leikeissä ja tähän ikään kuuluvat myös erilaiset pelkotilat. Lapsella todellisuus voi sekoittua sadun kanssa ja hän kertoo tarinat täytenä totena. Lapsella ei ole vielä ajankäsitystä, hän ei osaa erotella ennen ja jälkeen tapahtunutta, vaan kaikki tapahtuu tässä ja nyt. Lapsi kyselee, haluaa vastauksia ja on kiinnostunut ympärillä olevista asioista.

Neljävuotias on liikunnallinen, itsevarma ja peloton. Hänellä on useita taitoja ja hän hallitsee liikkeensä hyvin. Halutessaan lapsi suoriutuu itsenäisesti useista pienistä askareista, kuten pukeutumisesta ja riisuutumisesta.

Neljävuotiaan **karkeamotoriikka** kehittyy hurjaa vauhtia, lapsi osaa hyppiä tasajalkaa ja seisoa yhdellä jalalla, hän osaa keinua, potkia ja heittää palloa, sekä kulkee portaissa vuorojaloin. Lapsi pyöriilee apupyörien kanssa sekä harjoittelee uimista, luistelua ja hiihtämistä, haluaa tehdä ennätyksiä ja opetella uusia temppuja.

Lapsen **hienomotoriikka** on kehittynyt ja askartelut sujuvat näppärien sormien avulla. Neljävuotias piirtää ihmisen vartaloiheen ja mallista neliön sekä osaa jo käyttää saksia.

Lapsi osaa laittaa paidan napin kiinni ja pujottaa kengännauhan kenkään. Tekemällä 10 - 25 osan palapelejä lapsi harjoittaa käden ja silmän yhteistyötä.

Neljävuotiaan **kielellinen kehitys** on nopeaa ja sanavarasto on laaja, puhe on ymmärrettävää ja hän kykenee tuottamaan 3 - 4 sanan lauseita. Lapsi laskee vähintään kolmeen ja osaa nimetä muutamia päävärejä. Äidinkielen mukainen sanajärjestys alkaa hahmottua. Lapsi ymmärtää kysymyksiä sekä kykenee noudattamaan kaksiosaisia ohjeita.

Neljävuotiaalle keskittyminen on vielä haastavaa, mutta kiinnostava asia saa lapsen keskittymään puoleksi tunniksi. Yksittäisellä lelulla leikki onnistuu 5 - 10 minuuttia. Neljävuotias pystyy yhteisleikkiin pienessä ryhmässä kahden tai kolmen lapsen kanssa. Kuitenkin yhteisistä leikeistä puuttuu suunnitelmallisuus sekä yhteisen päämäärän tavoittelemisen ja kiinnostus on enemmän kavereissa kuin leikissä.

2.4 Viisivuotiaan kehitys

Viisivuotias lapsi on harkitseva, tasapainoinen, sosiaalinen. Ryhmäkokemukset sekä muiden lasten seura ovat hänelle tärkeitä. Utelias lapsi on kiinnostunut ympäristöstään, osallistuu mielellään keskusteluun sekä nauttii musiikin ja satujen kuuntelusta. Viisivuotias pohtii ja kyselee paljon. Hän miettii oikean ja väärän eroa sekä elämän tarkoitusta. Lapsen persoonallisuus ja luonteenpiirteet tulevat esille.

Viisivuotias suunnittelee leikit yhdessä leikkikavereiden kanssa, leikeistä kytetään joustamaan ja tehtävät osataan jakaa. Tämän ikäisille lapsille rooli- ja mielikuvitusleikit ovat mieleisiä. Viisivuotiaan kärsivällisyys on jo melko hyvä ja hänen keskittymiskykynsä riittää kerrallaan puolen tunnin tehtäviin.

Motoriset taidot ovat viisivuotiaalla hyvin kehittyneet. Lapsen tasapaino on kehittynyt, hän pukee itsenäisesti ja hän osaa hyppiä narua, pyöräillä sekä kiipeillä.

Viisivuotiaan **hienomotoriset** taidot ovat jo hyvät, kätisyys ja oikea kynäote ovat vakiintuneet. Lapsen piirtämässä ihmispiirroksessa on paljon yksityiskohtia ja hän osaa kirjoittaa nimensä sekä kasata kokonaisuuksia rakennuspalikoista. Askartelu on mieluista puuhaa lapselle ja hän osaa mallista jäljentää kolmion, pujotella helmiä sekä leikata saksilla.

Viisivuotiaan lapsen lapsenomainen sanojen lausuminen on kadonnut sekä kielipillisesti **puhe alkaa olla oikeanlaista**. Viisivuotiaalla on usein vilkas mielikuvitus ja hän keksii sanoista uusia tarinoita ja aiheita, joten keskusteluissa yhdessä aiheessa pysyminen voi tuottaa hankaluuksia. Lapsi hallitsee hankalat äänteet kuten s:n ja r:n ja laskee yksinkertaisia laskuja sormia apuna käyttäen.

Viisivuotias lapsi harjoittelee jo syömistä haarukalla ja veitsellä. Leikki-ikäisten ongelmat syömisen kanssa eivät ole harvinaisia ja ne ovat yleensä ajoittaisia. Lapsi tietää, että voi syömättömyydellään asettua koko perheen pääksi. Syömisongelmaa ratkaistessa lapsen tulisi itse saada päättää, kuinka paljon syö eikä häntä saa pakottaa syömään. Useimmat syömiseen liittyvät hankaluudet ovat ohimeneviä.

Viisivuotias lapsi opettelee hoitamaan omaa hygieniaansa. Hän pesee itse kasvot, kädet ja hampaat, sekä opettelee huolehtimaan käsien pesusta wc:ssä käymisen jälkeen. Aikuisen tulee kuitenkin auttaa lasta esimerkiksi hampaiden pesussa kouluikänsä asti. Pyyhkimisapua lapsi tarvitsee usein vielä eskari-ikänsä asti, sillä pyyhkiminen onnistuu vasta kun lapsi on siihen itse valmis ja saa aikuiselta systemaattista ohjausta.

2.5 Kuusivuotiaan kehitys

Kuusivuotias lapsi elää toista uhmakauttaan ja tunteenpurkaukset voivat olla rajuja. Hän haluaa toimia itsenäisesti, mutta oman itsenäisyyden ja avuntarpeen ristiriidoissa syntyy hämmennystä ja kiukkua. Lapsen omatunto on syntynyt ja hän on alkanut hahmottamaan itseään ainutlaatuisena yksilönä. Kuusivuotias lapsi ymmärtää oikean ja väärän, ja hän pohtii oikeudenmukaisuutta. Kuusivuotias pohtii käsityksiään maailmasta ja itsestään osana sitä.

Kuusivuotiaana lapsella on **motorisen kehityksen** perusvalmiudet ja hän hallitsee liikkeensä hyvin. Nopean kasvun ja taitojen lisääntymisen myötä hän saattaa kuitenkin vaikuttaa kömpelöltä sekä motorisesti levottomalta. Hänellä on näppärät sormet ja hän opettelee kengännauhojen solmimista. Hän alkaa jo itsenäistyä, ja hallitsee itse vaatteiden pukemisen sekä riisumisen.

Kuusivuotias kertoo tarinoita mielellään itse, mutta pitää paljon myös niiden kuuntelusta. Kuusivuotiaan lapsen sanavarastossa on jo runsaasti sanoja ja hän käyttää monimutkaisia lauseita. Hän osaa puhua jo lähes **oikeakielisesti** ja oppii paljon kielen rakenteesta. Kouluikää lähestyttäessä kuusivuotias opettelee **hienomotorisissa taidoissa** oman nimensä kirjoittamista sekä alkaa vertailemaan ja laskemaan esineitä ja esineiden lukumääriä. Koska kuusivuotias lapsi ajattelee intuitiivisesti, voidaan sadutuksen avulla auttaa lasta ymmärtämään erilaisia hänen mieltään askarruttavia asioita.

Kuusivuotiaalle ikätovereiden seura on sosiaalisten taitojen kehittymisen takia tarpeellista ja lapselle mieluista. Lapsia kiinnostavat liikunnalliset ja jopa rajutkin ryhmäleikit, sekä rooli- ja kilpailuleikit. Lapset arvostelevat toisiaan ankarasti, mutta samaan aikaan he ovat hyvin herkkiä itseensä kohdistuvasta kritiikistä. 5-6-vuotiaana lapset solmivat ystävyys-suhteita ja ystävien mielipiteet tulevat tärkeiksi, he osaavat neuvotella keskenään asioista ja oppivat pukemaan tunteet sanoiksi.

3 LAPSEN FYYSINEN KASVU

3.1 Vitaalielintoimintojen viitearvot

Ikä	Hengitys- frekvenssi/min.	Syke/min.	Syst. verenpaine, mmHg	MAP<
<1kk	<60	100-180	60-85	40
1-11kk	<50	100-180	85-100	45
1-2v.	<40	100-180	90-105	50
3-5v.	<30	70-130	95-110	55
6-8v.	<25	70-115	110-115	60
9-12v.	<20	55-110	105-125	60
13-16v.	<15	55-105	115-140	65

Lähde: Näntönen-Salonen K. & Kataja J. Päivystäjän opas 1, TYKS Lastenkliniikka 2014

Huomioitavaa:

- On hyvä muistaa, että lapsen sydämen syke ei ole täysin säännöllinen vaan vaihtelee hengityksen tahdissa. Lapsella voi myös esiintyä vaaratomia yksittäisiä lisälyöntejä jotka eivät yleensä edellytä lääkärissä käyntiä. Jos lapsi kuitenkin valittelee sydäntuntemuksia, on hyvä keskustella asiasta lääkärin kanssa.
- Huomioi myös kuumeen ja lapsen itkun vaikutus sydämen kohonneeseen lyöntitiheyteen.

3.2 Fyysinen kasvu ikävuosittain

Ikä	Paino	Pituus	Vaatteiden ko- ko	Jalan koko
vastasyntynyt	3-5kg	47-55cm	50-56	
1kk	4-6kg	52-60cm	50-62	
6kk	7-11kg	66-76cm	62-80	<16-17
1-2v.	8-16kg	73-95cm	74-98	19-24
3-4v.	12-22kg	89-112cm	86-112	25-27
5-6v.	15-30kg	102-128cm	98-128	28-30
7-8v.	19-41kg	114-142cm	112-XS/S	31-33
9-10v.	22-55kg	124-153cm	120-S/M	34-36
11-12v.	27-69kg	134-167cm	130-M/L	34-37
13-14v.	36-86kg	145-183cm	140-L/XL	35-39
15-16v.	41-96kg	152-190cm	XS-XXL	36-40

Lähde: Suomalaiset lasten kasvukäyrät, Terveiden ja hyvinvoinnin laitos 2010-11

Huomioitavaa:

- Taulukon mitat ovat THL:n laatimien Suomalaisten lasten kasvukäyrien mukaisia keskipituuksia lasten eri ikäryhmien mukaan. Ne ovat suuntaa antavia, sillä jokainen lapsi kasvaa ja kehittyy omaan tahtiinsa.
- Lapset kasvavat usein tasaisesti ja melko hitaasti, pituutta tulee vuodessa lisää n. 2-5cm ja painoa n. 2-3kg.
- Murrosiässä tuleva kasvupyrähdys tapahtuu varhaisimmillaan tytöillä n. 12-vuotiaana ja pojilla 14-vuotiaana, jolloin nuori voi kasvaa vuodessa jopa 8,5-9,5cm. Usein kasvun kiihtyminen näkyy ensimmäisenä käsissä ja jalkaterissä.

3.3 D-vitamiini

Ikä	D-vitamiinilisä
2vko – 2v.	10µg (400IU)
2-18v.	7,5µg (300IU)

Lähde: Lastenneuvolakäsikirja, THL 2014

Huomioitavaa:

- D-vitamiini on ainoa vitamiini, jota terve lapsi tarvitsee erillisenä lisänä normaalin ruokavalion lisänä. Lapsi saa riittävästi muita kivennäisaineita ja vitamiineja monipuolisesta ja normaalista ruokavaliosta. Riittävä D-vitamiinin saanti on keskeistä luuston kunnolle sekä kasvulle. Valtion ravitsemusneuvottelukunta antoi vuonna 2014 tammikuussa uudet suositukset D-vitamiinilisistä.
- Ohjeiden mukaan D-vitamiinia tulisi antaa lapselle vuodenajasta ja ruokavaliosta riippumatta ympäri vuoden.

4 LEIKIN MERKITYS LAPSELLE

Leikki on keskeinen osa lapsen elämää ja on yksi lapsen perustarpeista. Lapselle leikki on yhtä tärkeää kuin syöminen, juominen, nukkuminen tai terveys. Lapsen sosiaalinen, emotionaalinen ja kognitiivinen kehitys hyötyvät leikistä.

Luovuus ja leikki ovat keskeisen tärkeitä ihmisen psyykkisen hyvinvoinnin ja terveyden kannalta. Lapsi hahmottaa maailmaa, tutkii sen tapahtumia ja harjoittelee sen ymmärtämistä leikin avulla. Hän oppii onnistumisen ja epäonnistumisen tunteita leikin kautta, sekä oppii ja kehittää leikin avulla myös syy-seuraussuhteita ja tarkkaavaisuuttaan.

Leikin avulla lapsi pystyy muuttamaan todellisuutta, sillä leikeissä asiat ja välineet voivat olla kaukana todellisuudesta. Leikki kehittää lapsen luovuutta, kieltä ja ongelmanratkaisutaitoja ja lapsi pystyy harjoittelemaan näitä taitoja ilman pelkoa epäonnistumisesta. Lapsi tutustuu leikin avulla omaan kehoonsa ja sisäiseen maailmaansa.

Leikki-ikänsä varhaisessa vaiheessa hyviä leikkejä lapselle ovat muun muassa vesi- ja sormivärimaalaus, palapelien kokoaminen, palikkarakenteluleikit, satuäänitteiden kuunteleminen, sekä sadutus ja kirjojen tarinat omin sanoin kerrottuna. Kolmannen ikävuoden jälkeen alkaa vuorovaikutuksellinen leikkiminen. Leikki-ikänsä myöhäisemmässä vaiheessa yli kolmevuotiaalle sopivia leikkejä ovat puurautatiet, pelit, kotileikit, nuket, eläinhahmot, rakentelulelut, kirjat, käsinuket sekä lääkäri- ja kauppaleikit.

4.1 Media ja ikärajat

Leikki-ikäiselle liiallinen tietokonepelien pelaaminen ja television katselu voivat olla haitallisia. Tutkimusten mukaan väkivaltaiset pelit ja ohjelmat voivat lisätä lapsen aggressiivisuutta. Lapsen kehitykselle liiallinen mediankäyttö sekä sopimattomat ohjelmat saattavat altistaa lapsen psyykkisille oireille sekä erilaisille sosiaalisille ja somaattisille ongelmille. Suositeltava päivittäinen ruutuaika leikki-ikäiselle on puolesta tunnista tuntiin. Leikki-ikäisellä on vilkas mielikuvitus, jonka

vuoksi tässä iässä kuullut ja nähdyt asiat saattavat muuttua entistä pelottavammiksi.

Lapsi osaa 3-6 - vuotiaana erottaa hyvän ja pahan hahmon lastenohjelmasta, mutta ei todellisen ja kuvitellun eroa. Leikki-ikäisen ajattelutaito on vielä kehittymätön, eikä hän kykene luokittelemaan tai jalostamaan näkemäänsä. Leikki-ikäiset näyttävät pahan olon kokonaisvaltaisesti, ja pelko on selkeämmin huomattavissa kuin kouluikäisten lasten pelot. Lapsi voi olla itkuinen, takertuvainen, kieltäytyä käymästä vessassa tai kieltäytyä syömästä. Lapsen nukahtaminen illalla voi olla hankalaa, lapsi saattaa nähdä painajaisia ja herätä niihin yöllä.

Peleissä, televisio-ohjelmissa sekä elokuvissa olevat ikärajat perustuvat kuvaohjelmalakiin. Pelien ja elokuvien ikärajat eivät kerro pelin tai elokuvan soveltuvuudesta jollekin ikäryhmälle tai pelin teknisestä vaikeudesta, ne varoittavat pelin tai elokuvan sisällön mahdollisesta haitallisuudesta lapsen kehitykselle. Ikärajat ovat sitovia, eli kuvaohjelmaa ei saa esittää ikärajaa nuoremmalle.

4.2 Leikki-ikäinen sairaalassa

Lasten hoitotyö ja leikki kulkevat käsi kädessä ja leikki kuuluukin lapsen kokonaisuhoitoon riippumatta lapsen olinpaikasta. Sairaalassa leikki on terapeuttinen apu lapselle. Sairaalassa terapeuttisella leikillä on neljä tasoa. Taso määräytyy sen mukaan, minkälainen merkitys leikillä on lapsen hoitotyössä.

VSSH::ssä Lasten ja nuorten klinikalla on tarjolla lapsille lasten-, vapaa-ajan- ja askarteluohjaajan palveluita. Ohjaajat kiertävät jokaisella osastolla erillisen luku-järjestyksen mukaan jokaisena arkipäivänä.

Ensimmäisellä tasolla on spontaani tai ajanviete- ja viihdytysleikki. Sen tarkoituksena on tutustuttaa lapsi ja hänen perheensä sairaalaan, sekä samalla rentouttaa lasta. Tämän leikin mahdollistaminen kuuluu kaikille hoitotyötä tekeville. Leikin avulla tuodaan helpotusta sairaalan arjen yksitoikkoisuuteen, ja annetaan vanhemmille mahdollisuus olla lapsensa kanssa. Hoitaja varmistaa, että osastoilla on mahdollisuuksia ja välineitä spontaaniin leikkiin, huolehtii välineistä, sekä neuvoo leikin käyttöä myös tarvittaessa muulle hoitohenkilökunnalle.

Tasolla kaksi on läpityöskentelyleikki, ohjattu leikki sekä kehitystä tukeva leikki. Tässä lapselle annetaan mahdollisuus ilmaista tiedon tarvetta ja pelkojaan leikin avulla. Leikissä lapsi saa hallita tilannetta.

Leikit ovat usein roolileikkejä, kuten sairaalaleikki, oikeilla välineillä. Leikit voivat olla myös oppimisvalmiuksia tukevia, tai pelkoja työstäviä. Hoitaja vastaa leikin alkamisesta, turvallisesta etenemisestä, sekä antaa lapsen viedä leikin loppuun. Leikin aikana hän seuraa lapsen reaktioita, tekee töitä pelkojen poistamiseksi, sekä antaa tietoja, joka vastaavat lapsen kehitystasoa.

Tasolla kolme on toimenpiteisiin ja tutkimuksiin valmistava leikki. Tässä leikissä on mukana koko hoitohenkilökunta. Leikin avulla hoitaja auttaa lasta ja vanhempia ymmärtämään tutkimuksen tai toimenpiteen kulun. Leikin tavoite on edesauttaa lapsen rentoutumista, sekä edistää yhteistyötä tutkimuksen tai toimenpiteen aikana. Hoitaja vastaa valmistelun suunnittelusta, toteutuksesta ja kirjaamisesta.

Tasolla neljä on yksilölliset leikkiohjelmat. Nämä terapeutit leikit ovat yksilöllisesti suunniteltu lapselle, jolla on erityisiä emotionaalisia tai kehityksellisiä tarpeita. Leikillä tuodaan helpotusta lapsen pelkoihin, krooniseen sairauteen ja stressiin joka liittyy hoitoon tai kuolemaan. Tämä edellyttää hoitohenkilökunnalta lapsen ongelmien ja tarpeiden tunnistamista ja tarkastelua.



5 KEINOJA LEIKKI-ikäISTEN LASTEN PELKOJEN LIEVITTÄMISEEN SAIRAALASSA

Sairaalaan joutuminen ja sairaus itsessään, ovat lapselle ja vanhemmille stressiä aiheuttavia tilanteita. Sairaala on lapselle usein vieras ja pelottava paikka, ja hän voi olla jo sairaalaan tullessaan pelokas ja ahdistunut. Olemme koonneet alla olevaan listaan vinkkejä, joilla lasten pelkoa sairaalassa voisi lievittää.

- Keskusteleminen ja sitä kautta luottamuksen luominen lapseen
- Hoitohenkilökunnan lempeä ja ystävällinen käytös, sekä iloinen ja värikäs vaatetus
- Lapsen omien vaatteiden ja lelujen käytön mahdollistaminen
- Lapsen henkilökohtaisten tapojen ja tottumusten huomioon ottaminen
- Lapsen vanhempien/vanhemman ympärivuorokautisen läsnäolon mahdollistaminen
- Omahoitajien nimeäminen lapselle
- Hoitohenkilökunnan rehellisyys ja oikean tiedon antaminen lapselle
- Terapeuttisen leikin käyttäminen
- Ympäristön rauhallisuus
- Lohduttaminen tarpeen vaatiessa
- Ennen toimenpiteitä lapsen tutustuttaminen hoitovälineisiin ja -laitteisiin
- Hoitajan huolellinen ja rauhallinen lapsen valmistelu tutkimuksiin sekä hoitotoimenpiteisiin
- Lapselle annetaan mahdollisuus itse osallistua omaan hoitoonsa
- Mahdollisuus lapsen vanhemmille hoitaa lastaan/auttaa hoitotoimenpiteissä
- Puudutusvoiteen tai -laastarin käyttö kipua aiheuttavissa hoitotoimenpiteissä
- Hoitotoimenpiteen selostaminen lapselle ennen toimenpidettä ja tarvittaessa sen aikanakin
- Hoitohenkilökunnan turvalliset otteet hoitotoimenpiteissä sekä tutkimuksessa
- Toimenpiteiden tekeminen rauhallisesti ja määrätietoisesti

- Palkitseminen hoitotoimenpiteiden jälkeen (esim. kiiltokuva, tarra)

6 HUOMIOITAVAA

- Huomio lelujen, pelien ja TV-ohjelmien ikäraajat sekä muista ruutuaika.
- Huomioi, että lapsella on ikätasoonsa sopivat lelut ja pelit
- Korjaathan askartelutarvikkeet pois huoneista. Ethän jätä lapselle saksia tai muita välineitä askartelun jälkeen
- Huolehdi lelujen ja muiden tarvikkeiden puhtaudesta ja huoltamisesta, ettei lapsi saa käteensä rikkiäistä tai likaista lelua tai peliä
- Aikuisen tulisi tukea ja antaa lapselle virikkeitä leikkiin, eikä määrätä tai ohjata lapsen leikkiä. Aikuisen tehtävä on luoda edellytykset leikille
- Kun lapsi tutkii itseään, ohjaa hänet hienovaraisesti muihin puuhiin. Tutkiminen on luonnollista, mutta niin kuin nenänkaivelukin, se tapahtuu muilta piilossa
- Seuraa lapsen vireystasoa ja varmista, että lapsi lepää tarvittaessa leikkien välillä

LÄHTEET

Aarnio ym : Skeema 2.

Armanto ym : Neuvolatyön käsikirja

Hermanson: Kielen ja kommunikaation kehitys

Koistinen ym: Lasten ja nuorten hoitotyön käsikirja

Kontula ym: Seksuaaliterveys Suomessa

Mannerheimin lastensuojeluliitto

Pajanen: Fyysinen kehitys 4-6 v

Salmela: Hospital-related fears and coping strategies in 4-6-year old children.

Seppälä-Vessari: Leikitäänkö Sairaalassa. .

Sigman: The Impact Of Screen Media On Children

Sosiaali- ja terveysministeriö

Storvik-Sydänmaa ym: Lapsen ja nuoren hoitotyö.

Talka: 5-6-vuotiaiden lasten pelot sairaalassa.

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos

Turvallisuus- ja kemikaalivirasto TUKES

VSSH